

PRAKTISKE GRUNDE

Tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab

Nr. 3-4 ▷ efterår-vinter 2007

Regression og geometrisk data analyse (1. del)

Forskning og handling

INDHOLD

Redaktionens forord	3
---------------------	---

Ulf Brinkkjær

Regression og geometrisk data analyse (1. del)	5
--	---

Pierre Bourdieu

Forskning og handling	24
-----------------------	----

Anmeldelser	32
-------------	----

Nyhedsbrevet	38
--------------	----

*Måling og kvalitetsreform; Kunsten at lykkes som kunstner; Nye bøger;
Hexis-medlemmer på russisk; Note om køn og historie; Nyt fra felt-
analyseworkshoppen*

Praktiske Grunde. Tidsskrift for kultur- og samfundsvidenskab

Nr 3-4 ► efterår-vinter 2007 ► ISSN-1902-2271

Praktiske Grunde udgives af foreningen *Hexis* • *Forum for samfundsvidenskabelig forskning* og udkommer elektronisk fire gange årligt. Praktiske Grunde er et tværfagligt forum for analyse af sociale og kulturelle praksisformer, herunder deres sociale genese, strukturelle betingelser, virkemåder og relation til magt- og dominansforhold. Praktiske Grunde ser det som sin særlige opgave at fremme en kritisk og konstruktiv dialog mellem de mange forskere og studerende, der på vidt forskellige måder og i vidt forskellige faglige og institutionelle sammenhænge arbejder med inspirationen fra den franske sociolog Pierre Bourdieu. Praktiske Grunde redigeres af et tværfagligt redaktionspanel og bringer forskningsartikler, oversættelser af centrale fremmedsprogede tekster, debatindlæg, anmeldelser og bogomtaler, samt meddelelser om konferencer, seminarer, studiegrupper o.l. Manuskripter sendes i elektronisk form til: praktiskegrunde@hexis.dk. Se nærmere anvisninger på: www.hexis.dk.

Redaktionspanel ► Ulf Brinkkjær, Kim Esmark, Ole Hammerslev, Jens A. Hansen, Anders Høg Hansen, Kristian Larsen og Carsten Sestoft.

Redaktionens forord

► Managed democracy

Folkestyret har som tema budt sig til i løbet af den sidste måneds tid. Et russisk valg der *kårede* Putin til rollen, som det en russisk iagttager i DR1s Horisont beskrev, som 'Direktør' for et 'managed democracy'. Et dansk valg som Information ironisk men måske rammende beskrev som en kamp mellem varm luft fra Khader og kold luft fra Kjærsgaard. Netop i samme periode og formentlig med sigte på julegavesalget har Tim Knudsen, Københavns Universitet, udgivet et værk, hvor en af pointerne sammenfattes i titlen: 'Fra folkestyre til markedsdemokrati'. Han illustrerer bl.a. bevægelsen fra en situation sidst i 1940'erne, hvor ca. hver fjerde vælger var partiorganiseret, til i dag, hvor det er mindre end hver tyvende.

"Udviklingen har favoriseret elitære, professionelle politiske partier, der gebærder sig som virksomheder på et marked. Det betyder langt fra det repræsentative demokratis død. Men det tegner konturerne af et samfund, der er klart opdelt mellem en elite og konkurrerende professionelle politikudbydere og en masse af passive demokratiforbrugere."

Ikke nogen ulogisk udvikling i takt med at partierne bliver mere topstyrede og i stigende grad designer politik efter fokusgruppe-undersøgelser og råd fra kommunikationseksperter. Hvad skulle være interessen i en partiorganisering, hvis ikke man bliver inddraget i politikudviklingen?

Tim Knudsen starter sin analyse ved det såkaldte *Jordskredsvalg* i 1973. Jordskred fordi det rykkede rundt på stemmerne og herunder gav adgang til 3 nye partier, men også jordskred fordi der heri lå en slags brud med det firpartisystem, som indtil da havde udvist et relativt tydeligt mønster mellem samfundets hovedgrupper og de parlamentariske repræsentanter (byborgerskab – konservativ, det store landbrug – venstre, arbejdere – socialdemokrati og det lille landbrug og nogle intellektuelle – det radikale venstre).

Bogen er endnu ikke nået min boghandel, men at dømme på anmeldelserne rummer den vægtig dokumentation af Danmarks politiske udvikling fra Jordskredsvalget og til i dag. Lad os derfor håbe at bogen kan danne en slags empirisk afsæt for en diskussion af etableringen af et egentligt politisk felt i Danmark. Et felt som Bourdieu i en samtale fra 2001 med en 3.g fra Marseille forklarede således:

Princippet er enkelt: Man kan tænke på den politiske verden – en verden af politikere, journalister, kommentatorer, ansvarlige for tv-indslag om politik og alle dem som lever af og via politik – som *et spil*, hvor deltagerne vil vinde. Af en række forskellige grunde, herunder at politik i stigende grad monopoliseres af professionelle, lukker dette spil sig mere og mere om sig selv. For at få adgang til den politiske verden skal man kunne kandidere til en position. For at blive inviteret til en reportage i tv skal man repræsentere et parti. Man skal dermed *indsættes* partipolitisk, og med ét lukker den politiske verden sig om en. For det andet er der profit i at tjene i dette spil, ikke blot i økonomisk betydning. Profitter som at blive kendt og set op til. Relationen mellem de politiske repræsentanter og dem, som repræsenteres, bliver dermed i stigende grad kompromitteret af det faktum, at de første har interesser at forsvare i deres interne spil, som går forud for opgaven med at repræsentere, som de har overfor de repræsenterede.

Pointer er altså ikke, at politikere snyder os som vælgere, fordi de har en flosset moral, men at det at *repræsentere* går hånd i hånd med at deltage i et spil, hvor positioneringen internt i relation til de øvrige positioner tager meget energi og store investeringer.

Heri ligger naturligvis, at tingene 'bare sker'. 'Udviklingen', som Knudsen taler om i ovenstående citat, er jo ikke en overnaturlig kraft, men netop et kompliceret fænomen som 'udvikler' sig via et samspil af, at en række agenter *handler* og *gør*, men måske på måder som ingen enkeltagenter kan over- eller gennemskue.

Man kan håbe at Knudsens dokumentation kan være et bidrag til at løfte en mere præcis debat af 'udviklingen' for når neoliberal logik og professionalisering af politik ser ud til at bære i retning af 'managed democracy', så er heller ikke det nogen *naturlig* udvikling. Men det repræsenterer så stærke logikker og praksisser, at der skal mere til end upræcist definerede overfladebetragtninger, som den just overståede valgkamp udsagn om "mere eller mindre offentlig sektor" og dermed antydning om indgreb i en konkret overenskomstforhandling.

-ub

Kilder

Horisont DR1 d. 3.12.07 findes på www.dr.dk

Tim Knudsen (2007): *Fra folkestyre til markedsdemokrati*, Akademisk Forlag, København

Rune Lykkeberg (27.10.07): Apropos folketingsvalg: Hvad står til valg, *Information*, København

"Paris-Bourdieu-Marseille", *DEES* (nr. 127, marts 2002). – omtalt i Hexis' nyhedsbrev nr. 21, dec. 2004, www.hexis.dk.

Regression og geometrisk data analyse (1. del)

▷ Ulf Brinkkjær

*Institut for pædagogisk sociologi, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole ved
Århus Universitet*

Introduktion

Artiklen¹ søger med konkrete eksempler at vise, hvordan regressionsanalyse og geometrisk data analyse kan integreres. Det er interessant, fordi disse metoder ofte opstilles som modsætninger f.eks. som en modsætning mellem beskrivende og forklarende metoder. I denne første del-artikel fokuseres på regressionsanalysen.

I Roux og Rouanet (2003) indlejres såvel den simple som den multiple korrespondanceanalyse i en familie af lignende metoder, der tilsammen benævnes *geometrisk data analyse*. Bogens metoder har bl.a. det til fælles, at de alle benytter geometri og grafiske fremstillinger i analysen af de givne data. Når der i det følgende løbende refereres til geometrisk data analyse er det dermed ikke alene korrespondanceanalysen, men også tilgrænsende metoder som er i fokus.

I det konstruerede eksempel, der skal anvendes i det følgende, indgår 3 variable (Rouanet 1978):

- G (gymnasium)
- K (øn)
- E (ksamen)

Hvor mange af en bys gymnasielever består studentereksamen et bestemt år – lyder det spørgsmål, som undersøges? Svaret findes i tabel 1.1 og tabel 1.2.

¹ Målet med denne tekst er at redegøre for pointerne i Henry Rouanets, Frédéric Lebarons, Viviane le Hays, Werner Ackermanns og Brigitte le Rouxs artikel "Régression et analyse Géométrique des données: Refleksions et suggestions", bragt i *Matématiques et Science humaines* årgang 40, no. 160, 2002, side 13-45. Det er imidlertid samtidig ambitionen at folde deres pointer så meget ud, at de bliver tilgængelige uden egentlig statistikkundskab, når blot man er udstyret med en smule tålmod og nysgerrighed. Artiklen er blevet delt i to, hvor første del følger her og næste bringes i et senere nummer af *Praktiske Grunde*.

Tabel 1.1 og 1.2 Studentereksamen fordelt på køn						
Tabel 1.1 Obs				Tabel 1.2 %		
	Bestå	Dump	e+e'	Bestå	Dump	e+e'
♂	24	36	60	40%	60%	100%
♀	36	24	60	60%	40%	100%

Som det fremgår af tabel 11 er der 60 drenge (øverste række) og 60 piger (nederste række). Af de 60 drenge har 24 bestået studentereksamen, mens resten dvs. 36 er dumpet. Af drengene er det dermed $24/60 = 40\%$, der er bestået. Procentfordelingen fremgår af tabel 1.2.

Tabel 1.2 fortæller os dermed, at 40% af drengene og 60% af pigerne har bestået deres studentereksamen. Sammenligner man kønnene, når man dermed til en forskel i succesrate på 20%-point i pigernes favør.

Grundlaget for tabel 1.1 og 1.2 er samtlige byens drenge og piger i 3.g. Vi betragter således byens to gymnasier under ét. Deles tallene op efter ophavsgymnasium, fremkommer følgende fordelinger.

Tabel 2.1 og 2.3 Abs				Tabel 2.2 og 2.4 Pct.			
G = Romeo				G = Romeo			
2.1	Bestå	Dump		2.2	Bestå	Dump	
♂	15	35	50	♂	30%	70%	100%
♀	1	9	10	♀	10%	90%	100%
2.3 G = Julie				2.4 G = Julie			
♂	9	1	10	♂	90%	10%	100%
♀	35	15	50	♀	70%	30%	100%

Bemærk, at tabellernes struktur er fuldstændig sammenfaldende med tabel 1.1 og 1.2. Det samme talmateriale, som anvendtes i tabel 1.1, fordeles nu i to tabeller, tabel 2.1 og tabel 2.3. Summerer man f.eks. øverste venstre celle i tabel 2.1 med den tilsvarende i tabel 2.3 ($15 + 9$), får man netop de 24, som optræder i øverste venstre hjørne i tabel 1.1 - tilsvarende for tabellernes øvrige celler.

Som det fremgår (tabel 2.2), blev eksamen på gymnasium Romeo bestået af 30% af drengene og 10% af pigerne. Tallene på gymnasium Julie var 90% hhv. 70%. På begge gymnasier var der således en forskel på 20% i *drengenes* favør! Men hov, lige før fandt vi ud af, at det var i pigernes favør – hvordan kan det hænge sammen?

Eksemplet illustrerer et paradoksalt tilfælde på et fænomen, der normalt beskrives som *strukturel effekt*. Faktoren køns effekt på beståelse af eksamen er forskellig afhængig af, om man betragter den på et *globalt* niveau (begge gymnasier under ét) eller på et *marginalt/betinget* niveau (de to gymnasier for sig). Det skyldes, at faktorerne Køn og Gymnasium er *korreleret*, jf. senere. En nærmere redegørelse for dette

og tilstødende fænomener kræver et mindre indblik i den anvendte terminologi. Det skal derfor introduceres i det følgende.

Kort (sic!) ekskurs om betingede sandsynligheder

Vi har et spil slidte kort, så slidte, at der kun er Es og dame tilbage og det endda kun i kulørerne ♥, ♠ og ♦. I første forsøg er målet at trække en ♥.

Sandsynligheden, for at forsøget lykkes, udregnes som antal succesfulde udfald, der i figuren har grå baggrund, delt med antal mulige udfald. Idet vi noterer sandsynligheder med P , gælder det dermed, at:

$$P(\text{succes}) = \frac{\text{antal succesfulde udfald}}{\text{antal mulige udfald}}$$

I eksemplet betyder det, at sandsynligheden $P(\heartsuit) = \text{antal } \heartsuit / \text{antal kort} = 2/6 = 1/3$.

I næste forsøg er målet at trække et Es. Sandsynligheden, for at det lykkes, er dermed: $P(\text{Es}) = \text{antal Es'er} / \text{antal kort} = 3/6 = 1/2$. Igen er de succesfulde udfald på grå baggrund.

Når der er $1/3$ sandsynlighed for at trække en hjerter og $1/2$ for at trække et Es, hvad er mon så sandsynligheden for at trække *enten* en hjerter *eller* et Es? Det ville være nærliggende at lægge sandsynlighederne sammen, dvs. $P(\text{første forsøg}) + P(\text{andet forsøg})$. Kigger man engang mere på de to figurer ovenfor, bliver det dog klart, hvorfor det ikke kan være rigtigt: ♥Es har grå baggrund i begge figurer. At lægge de to sandsynligheder sammen ville indebære at ♥Es tælles dobbelt.

En praktisk løsning på det problem, der kan fremstå lidt Molbo-agtig for en umiddelbar betragtning, er at tælle ♥Es med to gange og trække det fra en gang. Det vil sige, at

$$P(\heartsuit \text{ eller Es}) = P(\heartsuit) + P(\text{Es}) - P(\heartsuit \text{ og Es}).^2$$

² Sat på generel formel ser udtrykket således ud:

$$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$$

Sættes tal ind, ser det således ud:

$$P(\heartsuit \text{ eller } Es) = (1/3 + 1/2 - 1/6) = (2/6 + 3/6 - 1/6) = 4/6 = 2/3.$$

Med kun 6 kort er beregningens resultat næppe noget chok! Det lille antal kort gør det nemt at nå resultatet ved at tænke hvert enkelt udfald igennem for sig. Som det fremgår af figur 2, fordeler de 6 mulige udfald sig på fire, som opfylder succeskriteriet om at være enten hjerter eller Es. Sandsynligheden for succes er dermed: $P(\heartsuit \text{ eller } Es) = 4 \text{ ud af } 6 = 4/6 = 2/3$.

♥ eller Es?					
♥ Es	♠ Es	♦ Es	♥ D	♠ D	♦ D
Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej

Sorterer man nu alle damerne fra, sidder man tilbage med 3 kort, der alle er Es'er. Sandsynligheden for at trække ♥Es er dermed én ud af tre dvs. $1/3$. Det kan man tænke på, som sandsynligheden for at trække ♥Es *på betingelse af* at antallet af mulige udfald begrænses til de tre Es'er. Denne sandsynlighed benævnes **den betingede sandsynlighed** for at få en ♥ *givet*, at det bliver et Es, og den kan beregnes med følgende sammenhæng:³

$$P(\heartsuit \text{ givet } Es) = \frac{P(\heartsuit \text{ og } Es)}{P(Es)} = \frac{1/6}{1/2} = \frac{1}{3}$$

Der er altså en vigtig forskel mellem $P(\heartsuit \text{ og } Es)$, der er en såkaldt simultan sandsynlighed, og $P(\heartsuit \text{ givet } Es)$, der er en såkaldt betinget sandsynlighed. Det kan fremstå lidt teknisk, men forskellen på simultane sandsynligheder og betingede er vigtig. Forveksling af de to er grundlag for meget vās bl.a. i pressen. Forskellen betyder nemlig bl.a., at:

$$\begin{array}{llll} \text{Mens:} & P(\heartsuit \text{ og } Es) & = & P(Es \text{ og } \heartsuit) \\ \text{Så gælder det at:} & P(\heartsuit \text{ givet } Es) & \neq & P(Es \text{ givet } \heartsuit) \end{array}$$

De forskellige typer af sandsynligheder kan slutteligt illustreres ved at geninddrage tabel 1.1 i forskellige manipuleringer:

³ På formel ser det således ud: $P(Hj\ddot{e}rter \mid Es) = \frac{P(Hj\ddot{e}rter \cap Es)}{P(Es)} = \frac{1}{3}$

Tabel 3.2 Tabel-procenter

	Bestået	Dumpet		Bestået (+)	Dumpet (-)	
♂	20%	30%	50%	$P(\text{♂ og +})$	$P(\text{♂ og -})$	$P(\text{♂})$
♀	30%	20%	50%	$P(\text{♀ og +})$	$P(\text{♀ og -})$	$P(\text{♀})$
	50%	50%	100%	$P(+)$	$P(-)$	

I tabel 3.2 har vi beregnet tabelprocenter på tabel 1.1. F.eks. øverste venstre celle er dermed beregnet således: $(24 \text{ beståede drenge}) / (60 \text{ drenge} + 60 \text{ piger i alt}) = 24/120 = 0,20 = 20\%$. Udtrykt i sandsynlighedstermer: Ved udvalg af én af de 120 personer er sandsynligheden for, at det er en dreng og en, der har bestået = 20%. Ved at beregne *tabel*procenter finder vi dermed simultane sandsynligheder.

Ønsker vi i stedet at finde ud af, hvor stor en andel af drengene henholdsvis af pigerne, der har bestået, har vi behov for rækkeprocenter, som dem der ses i tabel 1.2. Beregningen for første celle bliver nu $(24 \text{ beståede drenge}) / (60 \text{ drenge i alt}) = 40\%$. I den beregning er udgangspunktet eller betingelsen, at det er drenge, vi fokuserer på, idet vi netop beregner andelen *af drenge*. Rækkeprocenterne bliver dermed betingede sandsynligheder for bestået *givet*, at det er en dreng.

Tabel 3.3 Række-procenter

	Bestået	Dumpet		Bestået (+)	Dumpet (-)
Drenge	40%	60%	100%	$P(+ \text{ givet } \text{♂})$	$P(- \text{ givet } \text{♂})$
Piger	60%	40%	100%	$P(+ \text{ givet } \text{♀})$	$P(- \text{ givet } \text{♀})$

Vi kan også beregne kolonneprocenterne (tabel 3.4) og dermed få oplyst, hvor stor en andel af de, som er bestået, som er drenge henholdsvis piger. Her er udgangspunktet den gruppe, som er bestået og beregningens resultat dermed sandsynligheden for f.eks. dreng *givet* bestået.

Tabel 3.4 Kolonne-procenter

	Bestået	Dumpet		Bestået (+)	Dumpet (-)
Drenge	41%	59%	♂	$P(\text{♂ givet } +)$	$P(\text{♂ givet } -)$
Piger	59%	41%	♀	$P(\text{♀ givet } +)$	$P(\text{♀ givet } -)$
	100%	100%			

En strukturel effekt

Før ekskursen fremgik det, hvordan en global sammenhæng i pigernes favør blev vendt til en marginal eller betinget sammenhæng i drengenes favør. Det blev afslut-

ningsvis kort berørt, at det var et paradoksalt tilfælde på et fænomen, der normalt beskrives som *strukturel effekt*.

Som led i at folde ovenstående fænomen yderligere ud, bliver der i det følgende talt om *faktorer*, hvis to ting er opfyldt:

- ▷ Variablen er en variabel, der *anvendes til at forklare*, modsat de variable som *skal forklares*. Ofte benævnes førstnævnte uafhængige variable og sidstnævnte afhængige variable, men da ordet uafhængig i denne sammenhæng skal bruges til noget andet, vil der blive talt, om de variable, som *forklares*, henholdsvis dem, der *skal forklares*.
- ▷ Variablen er kodet i et endeligt antal kategorier. Dreng/pige er således to kategorier. Det ville dermed være anderledes, hvis vi målte alder med et uendeligt antal decimaler. I et sådan tilfælde vil der ikke være et *endeligt* antal kategorier.⁴

Forklaringen på den forskel, vi fandt i ovenstående analyser på globalt henholdsvis marginalt/betinget niveau, er, at faktorerne Køn og Gymnasium er *korreleret*. Var det ikke tilfældet, ville der ikke være forskel på sammenhængen på *globalt* og på *marginalt/betinget* niveau. I det konkrete eksempel hænger det sammen med, at Romeo stort set er et drengegymnasium, mens Julie stort set er et pigegymnasium, det vil sige, at faktorerne køn og gymnasium ikke er uafhængige⁵. Mere generelt kan man sige, at afhængigt af forholdet mellem de to faktorer kan de betingede analyser opføre sig på en af følgende fire måder:

Sammenhængen kan:

1. *Ændre retning* (= fortegn) på den globale sammenhæng, således som det var tilfældet ovenfor, hvor en global forskel i pigernes favør ændres til en tilsvarende i drengenes.
2. *Forsvinde* det vil sige en global sammenhæng, men ingen marginale sammenhænge.
3. *Stabiliseres* samme tendens findes i både den globale og den marginale analyse.
4. *Opstå* en sammenhæng, som ikke fandtes globalt, optræder i den marginale analyse.

⁴ Konkret i denne sammenhæng anvendes faktor-begrebet så endvidere som distinktion til det begreb om *faktoriel variabel*, som indgår i forbindelse med geometriske analyser, men herom senere.

⁵ Der tales i det følgende en del om uafhængighed eller modsat om sammenhæng. *Verbalt* kan det udtrykkes på den måde, at når det i tabel 1.1 er 40% af drengene og 60% af pigerne som har bestået, så har det den konsekvens, at hvis man 'får udleveret' et af de unge mennesker, uden at vide om vedkommende har bestået eller ej, så vil blot det at se vedkommendes køn give os bedre mulighed for at 'gætte', om vedkommende har bestået. Sandsynligheden for at vedkommende har bestået *hænger dermed sammen med* vedkommendes køn. (Bemærk det er en statistisk, ikke en moralsk betragtning! ☺). *Matematisk* taler man om uafhængighed, hvis $P(A \text{ og } B) = P(A) * P(B)$. Det er kun opfyldt når værdien i samtlige celler er lige med de forventede værdier. De forventede værdier er jo netop værdier under den hypotese, at der er uafhængighed mellem de to variable.

Interesserer man sig for den strukturelle effekt, som variabelen K(øn) har for beståelse af studentereksamen, starter man med at betragte den *globale effekt*. Det vil sige forskellen på succesrater for drenge og piger ($E(ksamen) \cdot K(\text{øn})$) som de fremgår af tabel 1.1, og den *betingede effekt*, som forskellene mellem succesraterne givet gymnasium ($E(ksamen) \cdot K(\text{øn})$ givet G(ymnasium)), som de fremgår af tabellerne 2.1 og 2.3 ovenfor.

I det følgende skal tallene manipuleres rundt for at illustrere de fire situationer, som kan opstå mellem globale og betingede analyser jf. tabel 3. For at fastholde fokus på de strukturelle effekter har samtlige eksempler to fælles træk. For det første er den generelle succesrate alle steder 50%, og for det andet er forskellen mellem drenge og pigers succesrate den samme på begge gymnasier.

En strukturel effekt, der ændrer retning

Vi arbejder med to faktorer (E og K) hver bestående af ($e_{\text{bestået}}$, e_{dumpe}) hhv. (K_{dreng} , K_{pige}). Fokus er på K, hvormed den globale effekt (af K) bliver forskellen: $\text{Beståelse}_{\text{Dreng}} - \text{Beståelse}_{\text{Piger}}$, mens den marginale effekt af K er kønsforskellen i $\text{Beståelse}_{\text{Dreng}} - \text{Beståelse}_{\text{Piger}}$ betinget af gymnasium.

Talgrundlag for dette første eksempel:

	Tabel 4.1: Romeo			Tabel 4.2: Julie			Tabel 4.3: Begge gymnasier		
	Bestå	Dumpe	Sum	Bestå	Dumpe	Sum	Bestå	Dumpe	Sum
Dreng	12	28	40	9	1	10	21	29	50
Pige	1	9	10	28	12	40	29	21	50
Sum	13	37	50	37	13	50	50	50	100

Den globale effekt af K(øn)

Denne effekt fortæller om forskellen på beståelsesandel for drenge og piger dvs. $P_{\text{Bestå givet Dreng}} - P_{\text{Bestå givet Piger}}$, hvilket er det samme som at skrive:

$$\text{Global effekt af køn} = \frac{P_{\text{bestå OG dreng}}}{P_{\text{dreng}}} - \frac{P_{\text{bestå OG pige}}}{P_{\text{pige}}}, \text{ fordi}$$

$$P_{\text{bestå GIVET dreng}} = \frac{P_{\text{bestå OG dreng}}}{P_{\text{dreng}}}$$

Tallene for begge gymnasier under ét, dvs. tabel 4.3 er udgangspunktet for at undersøge den globale effekt. Beregnes tabel-procenter vil tabellen oplyse os de simultane sandsynligheder jf. tidligere, dvs.:

Tabel 4.4: K(øn) * E(ksamen)						
	$e_{\text{bestå}}$	e_{dumpe}	=	$e_{\text{bestå}}$	e_{dumpe}	Sum
k_{dreng}	$ek_{\text{bestå OG dreng}}$	$ek_{\text{dumpe OG dreng}}$		21%	29%	50%
K'_{pige}	$ek_{\text{bestå OG pige}}$	$ek_{\text{dumpe OG pige}}$		29%	21%	50%
Sum				50%	50%	100%

Det betyder, at den globale effekt af køn kan findes med følgende beregning:

$$\begin{aligned}
 P_{\text{Bestå givet Dreng}} &= P_{\text{Bestå og Dreng}} / P_{\text{Dreng}} = (21\%/50\%) = 0,42 \\
 P_{\text{Bestå givet Pige}} &= P_{\text{Bestå og Pige}} / P_{\text{Pige}} = (29\%/50\%) = 0,58 \\
 \text{Global effekt af K(øn)} &= \underline{-0,16}
 \end{aligned}$$

Hvorvidt man beregner den globale effekt af K(øn) som differencen $P_{\text{Bestå givet Dreng}} - P_{\text{Bestå givet Pige}} = -0,16$ eller omvendt som $P_{\text{Bestå givet Pige}} - P_{\text{Bestå givet Dreng}} = 0,16$ beslutter man selv. Forskellen er, at i det første tilfælde har vi gjort pigerne til basis og dermed beskrevet drenge ved deres forskel til pigerne, mens man i den modsatte situation gøre drengene til basis og beskrive pigerne ved deres forskel hertil.

Den marginale effekt af køn

Ligesom ovenfor har vi her fokus på effekten af køn, nu blot den marginale effekt. Grundlaget er tabellerne for Køn*Eksamen – én for hvert gymnasium. Vi kan dermed beregne en kønsforskel for hvert gymnasium. Den marginale effekt af faktoren køn findes herefter som gennemsnittet. Det vil sige gennemsnittet af effekterne af køn givet gymnasium - en beregning parallel til den tidligere, men nu på de to deltabeller tabel 4.1 og 4.2. Vi får således:

Tabel 4.5 Marginal effekt af Køn givet Gymnasium

	Romeo			Julie		
	Bestå	Dumpe	sum	Bestå	Dumpe	sum
Dreng	12	28	40	Dreng	9	10
Pige	1	9	10	Pige	28	40
sum	13	37	50	sum	37	50
Rækkeandele (nu ikke i %)						
Dreng	30%	70%	100%	Dreng	90%	100%
Pige	10%	90%	100%	Pige	70%	100%
Marginal effekt = forskel	20%			20%		

Det vil sige, at den marginale effekt af køn på gymnasiet Romeo er $(30\% - 10\% = 20\% = 0,2)$, mens effekten af køn på gymnasiet Julie er $(90\% - 70\% = 20\% = 0,2)$.

Gymnasiet Julie (tabel 4.6)

$$\begin{aligned}
 P_{\text{Bestå givet Dreng}} &= P_{\text{Bestå og Dreng}} / P_{\text{Dreng}} = (21\%/50\%) = 0,9 \\
 P_{\text{Bestå givet Pige}} &= P_{\text{Bestå og Pige}} / P_{\text{Pige}} = (29\%/50\%) = 0,7 \\
 \text{Marginal effekt for tabel 4.1} &= \underline{0,2}
 \end{aligned}$$

Den marginale effekt af K(øn) givet E(ksamen) findes herfter som et gennemsnit. Den betingede effekt af faktor K(øn) givet faktor G(ymnasium) er, som det fremgår af tabellen ovenfor, den samme for begge gymnasier nemlig $= 0,2$. Det vil sige den betin-

gede effekt af K(øn) givet G(ymnasium) er, at en større andel af drengene består end tilfældet er for pigerne – sammenhængen er dermed *modsat* af den globale sammenhæng, præcist som det var tilfældet i indledningseksemplet.

Simpel og multipel regression

En klassisk måde at studere globale og betingede effekter på er ved hjælp af regressionsanalysen, der består i at beskrive en variabel (kaldet responsvariablen), der normalt noteres som y eller $f(x)$, ved hjælp af *en* (simpel) eller *flere* (multipel) såkaldte forklarende variable (fx. Kreiner 1999, side 214; Andersen m.fl. 2001, side 367 ff). Der kan være grund til at understrege, at denne klassiske sondring mellem en variabel som *respons* variabel og en anden hhv. andre som *forklarende* ikke fortæller noget om variablene eller de fænomener, som søges beskrevet i disse, men alene om den rolle analytikeren tilskriver dem.

I en klassisk terminologi er responsvariablen dermed den variabel, som man sætter sig for at forklare, og forklaringen søges i de(n) forklarende variabel/variable.

Vi ønsker i det følgende at give svar på spørgsmålene:

1. Hvordan påvirker køns-effekten den andel, som består studentereksamen? Her kan svaret findes med en simpel regression.
2. Hvordan påvirker køns-effekten og Gymasie-effekten den andel, som består studentereksamen? Her kræver svaret en multipel regression.

Til dette formål definerer vi tre nye variable:

Variabel udtryk	Variabel navn
$Y_{\text{bestå}}$	'Har vedkommende bestået', der kodes med ja=1 og nej=0
X_{romeo} :	'Har vedkommende gået på Romeo-gymnasiet', der kodes med ja, dvs. Romeo = 1 og Nej, dvs. Julie = 0.
X_{dreng} :	'Er det en Dreng', der kodes med ja, dvs. dreng = 1 og nej, dvs. pige = 0.

Simpel lineær regression

Når spørgsmålet om *Hvordan køns-effekten påvirker den andel som består studentereksamen?* skal besvares med en simpel regressionsanalyse, består det i at beskrive andelen med bestået studentereksamen (y) som en funktion af én variabel. Og hvis man som her arbejder med *lineær* regression, ønskes beståelse af studentereksamen beskrevet som en lineær dvs. retlinet funktion af køn.

Den generelle formel for en simpel lineær regression kan noteres forskelligt⁶, men pointen er den samme. Vi beskriver responsvariablen som resultat af en koefficient til

⁶ Udtryk 1: $\tilde{y}^b = \alpha + \beta_0$ (Roux&Rouanet 2002, side 17). Udtryk 2: $y = \beta_1 x + \beta_0 + e$ dvs.

Udtryk 2.1: $y = \beta_1 x + \beta_0$ (Andersen m.fl. 2001, p. 368), (Aczel 2002, p 438)

Det generelle udtryk for regressionsligningen er $y = \beta_1 x + \beta_0 + e$. Heri optræder et sidste led e , som er udeladt i denne sammenhæng. Det led tematiserer den del af variationen i responsvari-

den forklarende variabel + en konstant. Oversat til dagligdagssprog kan formelen dermed beskrives som:

$$\text{Andel beståede} = (\text{Et tal}) * \text{'er du dreng'} + (\text{Et andet tal}) \quad \text{Sætning 1}$$

Første eksempel på lineær regression

Da variablene x_{dreng} (er du en dreng) og y (har du bestået) fordeler sig, som det sås i tabel 4.3, fås følgende opstilling:

Variabel x_{dreng} og y				Antal	x_{dreng}	Y
21	stk	Dreng + Bestå	=	21	1	1
29	stk	Pige + Bestå		29	0	1
29	stk	Dreng + Dumpe		29	1	0
21	stk	Pige + Dumpe		21	0	0
Gennemsnit, x $(21*1+29*0+29*1+21*0)/100 = 0,21+0,29 =$					0,5	
Gennemsnit, y $(21*1+29*1+29*0+21*0)/100 = 0,21+0,29 =$						0,5

På det grundlag kan 'et tal' (sætning 1) beregnes til:

$$\frac{\text{Summen af afvigelseernes produkt}_x}{\text{Summen af afvigelseernes kvadrat}_{xy}} = \frac{-4}{25} = -0,16 \quad (\text{jf. bilag 1})$$

Tilsvarende kan 'et andet tal' (sætning 1) beregnes til:

$$y_{\text{gennemsnit}} - \text{'et tal'} * x_{\text{gennemsnit}} = 0,58$$

Svaret på det stillede spørgsmål er dermed, at køns effekten påvirker andelen af beståede studentereksamen på følgende måde:

$$\text{Andelen af beståede} = -0,16 * \text{'er det en dreng'} + 0,58^7 \quad \text{Sætning 2}$$

Responsvariablen $y_{\text{bestå}}$ har værdien 0,58 for piger (da x_{dreng} her er nul, hvorfor første led forsvinder), dvs. den samme som andelen af piger som har bestået studentereksamen (29 bestået ud af 50). Det er ikke så mærkeligt, fordi valget af Dreng=1 og Piger=0 er det samme som at vælge pigerne som basis. Både piger og drenges beståelse sættes hermed i relation til pigerne.

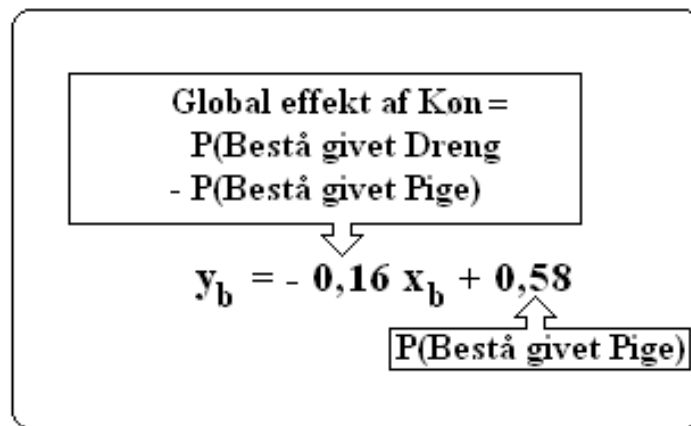
Ligningens 'et andet tal' (koefficienten til x_{dreng}), der her er -0,16, er den globale effekt af faktoren Køn) jf. tidligere var der 42% beståede drenge og 58% beståede piger, forskellen er dermed 42%-58% = -16% = -0.16. Det er dermed ikke tilfældigt,

ablen, som ikke lader sig beskrive ved en lineær funktion af den forklarende variabel/variable. I bearbejdning af empiriske data vil man normalt betragte e som en slags måleusikkerhed.

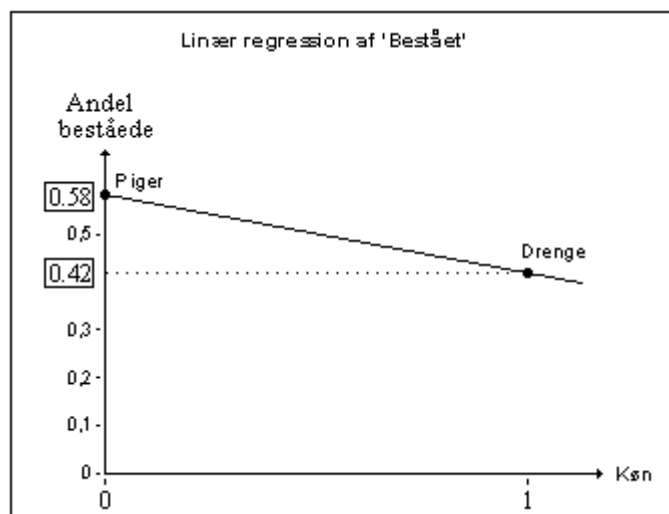
⁷ Dvs. $y_i = -0,16 x_{\text{dreng}} + 0,58$

at værdien er sammenfaldende med den globale effekt, vi fandt med udgangspunkt i tabel 4.4 ovenfor.

Relationen mellem de betingede sandsynligheder og værdierne fra regressionsanalysen kan dermed fremstilles som i figur 1:

Plottes resultaterne af y_{dreng} i en graf fremkommer nedenstående figur.⁸ Figuren viser, hvordan den lineære sammenhæng symboliseret ved den indtegnede linje skærer y-aksen ved værdien 0,58, dvs y_{piger} , fordi vi kodede piger som 0 i variabelen x_{dreng} . y_{dreng} ændrer sig fra 0,58 for $x_{dreng} = 0$ til 0,42 for $x_{dreng} = 1$. Linjens hældning er -0,16⁹.

⁸ I Linær regression er den uafhængige variabel normalt af formatet intervalskala. I eksemplet opfatter vi dermed 'køn' som en sådan, hvilket konkret betyder afstanden dreng - pige = 1 skulle give mening, hvad den naturligvis ikke gør, men det leger vi.

⁹ Hældningen er dermed $(Y_{dreng} - Y_{pige}) / (X_{dreng} - X_{pige}) = (0,42 - 0,58) / (1 - 0) = -0,16$.

Hvordan påvirker køns-effekten og Gymasie-effekten den andel som består studentereksamen? Multipel regression.

Det multiple ligger i at svaret (responsvariabelen) ikke længere beskrives/forklares som funktion af én variabel, men som funktion af flere. I det her gennemgåede eksempel anvendes konkret to variable x_{Romeo} og x_{dreng} . I dagligdagssprog kan formlerne for den multiple lineære regression beskrives som¹⁰:

Andel beståede = et tal * 'er du dreng' + et andet tal * 'Romeo' + et tredje tal

Sætning 3

I denne runde arbejdes derfor med en responsvariabel $y_{\text{Romeo,Dreng}}$ to forklarende variable x_{Romeo} (har du gået på Romeo?) og x_{dreng} (er du dreng?) samt tre tal (koefficienter): 'et tal', 'et andet tal' og 'et tredje tal'¹¹. Udregningerne, der er lidt mere komplicerede end i den simple lineære regression, findes i bilag 2. Resultatet bliver at 'et tal' = 0,7, 'et andet tal' = -0,60, mens 'et tredje tal' = 0,20. Det betyder, altså, at:

Andelen af beståede (y) = $-0,60 * \text{'gået på Romeo'} + 0,20 * \text{'Dreng'} + 0,70$

'Et tal'

Koefficienten u_{Romeo} på -0,60 er den *lokale* Gymnasie-effekt givet kønnet. Det skal forstås som gennemsnittet af de marginale beståelsessandsynligheder:

Bestå givet køn

Dreng				Pige			
	Bestå	Dumpe	Sum		Bestå	Dumpe	Sum
Romeo	12	28	40	Romeo	1	9	10
Julie	9	1	10	Julie	28	12	40
Sum	21	29	50	sum	29	21	50
Rækkeandele (ikke i %)							
Romeo	0,3	0,7	1	Romeo	0,1	0,9	1
Julie	0,9	0,1	1	Julie	0,7	0,3	1
Forskel	-0,6			Forskel	-0,6		

$\text{Bestå}_{\text{Romeo givet dreng}} - \text{Bestå}_{\text{Julie givet dreng}}$ (0,3 – 0,9), som det er markeret i indramningen *til venstre*. Og $\text{Bestå}_{\text{Romeo givet pige}} - \text{Bestå}_{\text{Julie givet pige}}$ (0,1 – 0,7), som det er markeret i indramningen *til højre*. Da begge her bliver -0,60 er også gennemsnittet naturligvis -0,60.

¹⁰ Sat på formel kan det f.eks. se således ud $\tilde{y}^{a+b} = u_a x_a + u_b x_b + u_0$. Ruanet m.fl (2002).

¹¹ Det vil sige: u_a , u_b og u_0 .

'Et andet tal'

Den partielle regressions koefficient u_{dreng} på 0,20 er den *lokale* køns-effekt givet Gymnasium, hvilket igen vil sige gennemsnit af de marginale beståelsessandsynligheder:

Romeo				Julie			
	Bestå	Dumpe	Sum		Bestå	Dumpe	Sum
Dreng	12	28	40	Dreng	9	1	10
Pige	1	9	10	Pige	28	12	40
Sum	13	37	50	sum	37	13	50
Rækkeandele (nu ikke i %)							
Dreng	0,3	0,7	1	Dreng	0,9	0,1	1
Pige	0,1	0,9	1	Pige	0,7	0,3	1
Forskel	0,2			Forskel	0,2		

$\text{Bestå}_{\text{Dreng givet Romeo}} - \text{Bestå}_{\text{Pige givet Romeo}} (0,3 - 0,1)$, jf. indramningen *til venstre*, og $\text{Bestå}_{\text{dreng givet Julie}} - \text{Bestå}_{\text{pige givet Julie}} (0,9 - 0,7)$ jf. indramningen *til højre*. Da begge her bliver 0,20 er også gennemsnittet = 0,20.

'Et tredje tal'

Koefficienten på 0,70 er Responsvariablen for $\text{Bestå}_{\text{Julie og Pige}}$. Når netop den indgår handler det igen om, at ved at kode både x_{Julie} og x_{pige} som nul er pige og Julie gjort til basis for beregningen.

Effekt af k(øn)		Effekt af G(ymnasium)	
Global effekt af k(øn) =	-0,16	Global effekt af G(ymnasium) =	-0,48
Marginal effekt af k(øn) =	0,20	Marginal effekt af G(ymnasium) =	-0,60

Global Køns-effekt er dermed -0,16, mens den marginale er 0,20 og den globale Gymnasie-effekt er -0,48, mens den marginale er -0,60. Køns-effekten ændrer sig dermed fra en global effekt på -0,16 til en betinget effekt på 0,20. Det vil sige sammenhængen vendes og ændrer styrke.

Andet eksempel - sammenhænge, der forsvinder

Ovenstående eksempel viste en situation, hvor sammenhængen ændrede retning og styrke, når man bevægede sig fra den globale analyse til den marginale/betingede. I det følgende ændres fordelingen af data en smule, fordi der nu skal vises et eksempel, hvor den globale sammenhæng forsvinder i de marginale/betingede analyser.

De anvendte værdier fordeler sig som det fremgår af figur 5.1 – 5.3.

Tabel 5.1 Romeo

	Bestået	Dumpet	
♂	8	32	40
♀	2	8	10
	10	40	50

Tabel 5.2 Julie

	Bestået	Dumpet	
♂	8	2	10
♀	32	8	40
	40	10	50

Tabel 5.3 Begge gymnasier

	Bestået	Dumpet	
♂	16	34	50
♀	34	16	50
	50	50	100

Succesrate for Dreng	(tab 5.3, række 1):	= 16/50	= 0,32
Succesrate for Piger	(tab 5.3, række 2):	= 34/50	= 0,68
Generel succesrate	(tab 5.3, række 3):	= 50/100	= 0,50

Global effekt af B (køn) er dermed: $\text{Bestå}_{\text{dreng}} - \text{Bestå}_{\text{pige}} = 0,32 - 0,68 = -0,36$. At pigernes succesrate er større end drengenes medfører, at den globale effekt bliver negativ og signalerer, at globalt set klarede pigerne sig bedst.

Kigges herefter på de marginale relationer fås:

Succesrate for Dreng _{givet Romeo}	(tab 5.1, række 1):	= 8/40	= 0,20
Succesrate for Piger _{givet Romeo}	(tab 5.1, række 2):	= 2/10	= 0,20
Marginalt effekt af Køn _{givet Romeo}	= forskellen		= 0,0

Tilsvarende fås for Julie:

Succesrate for Dreng _{givet Julie}	(tab 5.2, række 1):	= 8/10	= 0,80
Succesrate for Piger _{givet Julie}	(tab 5.2, række 2):	= 32/40	= 0,80
Marginalt effekt af Køn _{givet Julie}	= forskellen		= 0,0

Konklusion:

Der er en global effekt, der peger på, at pigerne klarer sig bedre end drengene, men der er ikke nogen marginal/betinget effekt idet $P(\text{Bestå givet Romeo}=1) = P(\text{Bestå givet Romeo}=0)$.

Den simple regression

Vi koder fortsat kønnet: $x_{\text{dreng}} = 1$ (dreng), 0 (pige). Vi får dermed:

	x_{dreng}	$y_{\text{bestå}}$	antal	Ak_x	Ak_y	AP_{xy}
Dreng og Bestå	1	1	16	4	4	4
Pige og Bestå	0	1	34	8,5	8,5	-8,5
Dreng og Dumpet	1	0	34	8,5	8,5	-8,5
Pige og Dumpet	0	0	16	4	4	4
Middelværdi	0,5	0,5	100			
Sum af afvigelses kvadrat (SAK)				25	25	
Sum af afvigelses produkt (SAK)						-9

Beregninger:

Middelværdi (af x) = $(16*1 + 34*0 + 34*1 + 16*0)/100 = 0,5$. Ikke så overraskende da der er lige mange drenge og piger, hvorfor *halvdelen* kodes med 1 og resten med 0. Beregning af y 's middelværdi følger sammen system.

Sum af Afvigelse **Kvadrat** (forkortet SAK_x) beregnes ved for hver linje at beregne kvadratet på afgivelsen $(x - x_{\text{gennemsnit}})$ dvs. $(x - \bar{x})^2$ og herefter summere de fire linjer. Resultat = 25. Tilsvarende for SAK_y

Sum af Afvigelse **Produkt** (forkortet SAP_{xy}) beregnes ved for hver linje at beregne produktet på afgivelserne $(x - x_{\text{gennemsnit}}) * (y - y_{\text{gennemsnit}})$ dvs. $(x - \bar{x}) * (y - \bar{y})$ og herefter summere de fire linjer. Resultat = -9.

Ligesom tidligere (side 14) kan vi herefter udregne

'et tal' som: $SAP_{xy}/SAK_x = -9/25 = -0,36$ og

'et andet tal' som: $y_{\text{gn.snit}} - \text{'et tal'} * x_{\text{gn.snit}} = 0,5 - (0,5 * (-0,36)) = 0,68$

Den simple regression kan dermed sammenfattes som: $y_{\text{bestå}} = -0,36x_{\text{dreng}} + 0,68$

Den multiple regression giver jf. udregninger i bilag:

$$y_{\text{bestå}} = -0,60x_{\text{Romeo}} + 0x_{\text{dreng}} + 0,80, r^2 = 0,360$$

Tredje eksempel – sammenhænge, der stabiliseres

Tabel 16.1 Romeo

	Bestået	Dumpet	
♂	10	40	50
♀	40	10	50
	50	50	100

Tabel 16.1 Romeo

	Bestået	Dumpet	
♂	8	32	40
♀	8	2	10
	16	50	

Tabel 16.2 Julie

	Bestået	Dumpet	
♂	2	8	10
♀	32	8	40
	34	50	

Global effekt af B (køn):

$$10/50 - 40/50 = -0,30/50 = -0,60. \text{ Dvs. pigerne lykkes bedre end drengene}$$

Betinget/marginal effekt af B (Køn):

$$8/40 - 8/10 = -0,60 \text{ og } 2/8 - 32/10 = -0,60. \text{ Dvs. også i de marginale effekter lykkes pigerne bedre end drengene}$$

Den simple regression:

$$\tilde{y}^b = -0,60x_b + 0,80$$

Den multiple regression,:

$$\tilde{y}^{a+b} = 0x_a - 0,60x_b + 0,80, r^2 = 0,360$$

Fjerde eksempel - sammenhæng, der opstår

Tabel 16.1 Romeo

	Bestået	Dumpet	
♂	25	25	50
♀	25	25	50
	50	50	100

Tabel 16.1 Romeo

	Bestået	Dumpet	
♂	16	24	40
♀	1	9	10
	17	50	

Tabel 16.2 Julie

	Bestået	Dumpet	
♂	9	1	10
♀	24	16	40
	33	50	

Global effekt af B (køn): $25/50 - 25/50 = 0$. Dvs. pigerne og drenge lykkes lige godt

Betinget/marginal effekt af B (Køn): $16/40 - 1/10 = 0,30$ og $9/10 - 24/40 = 0,30$.
Dvs. drengene lykkes bedre end pigerne

Den simple regression: $\tilde{y}^b = 0x_b + 0,50$

Den multiple regression,: $\tilde{y}^{a+b} = -0,50x_a + 0,30x_b + 0,60, r^2 = 0,160$

Forudsigelser

Rouanet m.fl fortæller herom, at det drivende for regressionsanalysen er forudsigelsen. Med udgangspunkt i det man allerede ved, det vil sige de(n) forklarende variable, søger man at udtale sig om det man gerne vil vide – nemlig responsvariabelen y . Det kan dreje sig om at forudsige, hvorvidt en elev lykkes på grundlag af oplysninger om køn, gymnasium, socioøkonomisk miljø m.v. Når det kommer til den slags forudsigelser, er listen over forklarende variable ikke for begrænset (eller bør ikke være det) og forbindelser mellem disse, f.eks. i form af kvasi-kolinearitet, er kun en mindre vanskelighed. Det der derimod er vigtigt, er responsvariabelen y , "i alle dens nuancer", defineret ved den samlede mængde af forklarende variable og naturligvis ved koefficienten R (eller R^2), der som kvalitetsmål på den matematiske analyse skal være så stor som mulig. Netop i det perspektiv vil man sjældent være hjulpet af den populære idé vedrørende at betragte en marginal/betinget effekt som en "rigtig effekt – alt andet lige" (Rouanet m.fl side 19).

Regressionsanalysen sonderer, som det er fremgået, mellem en række forklarende variable og en responsvariabel. Det bør stå lysende klart, at den statistiske procedure som sådan er neutral vis-à-vis denne *forklaringsmodel*. Udpegning af hvilke variable der optræder hvor i modellen er ikke en beregningsøvelse, men en konsekvens af den opstillede model. Hermed fremgår det også, at opdeling af variable i forklarende variable henholdsvis responsvariabel nødvendigvis rummer en – erkendt eller ikke-erkendt – forklaringsmodel. Man kan, som det nævnes et sted: "Foretage en regression af en metalstangs længde som funktion af temperaturen og dermed inkludere længdeudvidelsen i forklaringsmodellen, men man kan lige så vel foretage en regression af temperaturen som funktion af metalstangens længde". (Ibid, side 20)

► Referencer

- Erling B. Andersen m.fl. (2001): *Teoretisk statistik for økonomer*, Akademisk Forlag, København.
- Svend Kreiner (1999): *Statistisk problemløsning, præmisser, teknik og analyse*, Djøfs forlag, København.
- Amir D. Aczel (2002): *Complete business statistics*, McGraw-Hill Higher Education, New York.
- Henry Rouanets, Frédéric Lebarons, Viviane le Hays, Werner Ackermanns og Brigitte le Roux: "Régression et analyse Géométrique des données: Refleksions et suggestions", *Matématiques et Science humaines* årgang 40, no. 160, 2002, side 13-45.

► Bilag

Bilag 1

Den globale effekt af G(ymnasium)

x_a	y	Freq	Sum af Afvigelsesnes Kvadrat (SAK_{x_a}) $\sum (x_a - x_{a_{snit}})^2$		Sum af Afvigelsesnes Produkt (SAP_{xay}) $\sum (x_a - x_{a_{snit}}) * (y - y_{snit})$	
Romeo	Bestå	13	0,25	3,25	0,25	3,25
Romeo	Dumpe	37	0,25	9,25	-0,25	-9,25
Julie	Bestå	37	0,25	9,25	-0,25	-9,25
Julie	Dumpe	13	0,25	3,25	0,25	3,25
Middel		25				
Sum				25		-12
Global effekt =				(-12)/ 25=		-0,48

Den globale effekt af K(øn)

X_b			SAKxb $\sum (x_a - x_{a_{snit}})^2$		SAPxby $\sum (x_a - x_{a_{snit}}) * (y - y_{snit})$	
Dreng	Bestå	21	0,25	5,25	0,25	5,25
Dreng	Dumpe	29	0,25	7,25	-0,25	-7,25
Pige	Bestå	29	0,25	7,25	-0,25	-7,25
Pige	Dumpe	21	0,25	5,25	0,25	5,25
Middel		25				
Sum				25		-4
Global effekt =				(-4)/25 =		-0,16

Koefficienterne $\square$ eller u (=et tal) hhv. $\square_0$ eller u_0 (=et andet tal) beregnes således:

$$\square_1 = u_1 = \frac{\sum (x - x_{\text{middel}}) * (y - y_{\text{middel}})}{\sum (x - x_{\text{middel}})^2} \quad \square_0 = u_0 = \frac{y_{\text{middel}} - \beta * x_{\text{middel}}}{= y_{\text{middel}} - u * x_{\text{middel}}}$$

$$\square_1 = u_1 = -4/25 \text{ jf. ovenfor} \quad \square_0 = u_0 = 0,5 - (-0,16) * 0,5 = 0,58$$

Bilag 2

X_{Romeo} er her noteret x_a , mens x_{dreng} here noteres x_b .

Koefficienterne u_0 , u_1 og u_2 gives ved følgende tre ligninger (med de tre koefficienter som ubekendte):

Ligning 1: $\sum y = nu_0 + u_a \sum x_a + u_b \sum x_b$

Ligning 2: $\sum x_a * y = u_0 \sum x_a + u_a \sum x_a^2 + u_b \sum x_a * x_b$

Ligning 3: $\sum x_b * y = u_0 \sum x_b + u_a \sum x_a * x_b + u_b \sum x_b^2$

hvor n = (antal kategorier i x_a * antal kategorier i x_b), da både x_a og x_b er kodet i to kategorier (0 eller 1) bliver $n = 2 * 2 = 4$

Sættes tal ind for de eksisterende værdier af x_{Romeo} x_{Dreng} fås:

Tabel 16 Indsætning af tal for x_a og x_b i den fundne løsning				
		X_{Romeo}	X_{dreng}	$(y) = -0,60 * x_a + 0,20 * x_b + 0,70$
Julie	Pige	0	0	$(y) = -0,60 * 0 + 0,20 * 0 + 0,70 = 0,70$
Romeo	Pige	1	0	$(y) = -0,60 * 1 + 0,20 * 0 + 0,70 = 0,10$
Julie	Dreng	0	1	$(y) = -0,60 * 0 + 0,20 * 1 + 0,70 = 0,90$
Romeo	Dreng	1	1	$(y) = -0,60 * 1 + 0,20 * 1 + 0,70 = 0,30$

Samtlige disse værdier fremgår af tabel 9.2, der alle er beregninger på tallene fra tabel 4.1 og 4.2:

		x_a (Romeo?)	x_b (dreng?)	Y_{abs} (Bestået)	Y_{tot} (i alt)	$y =$ $y_{\text{abs}}/y_{\text{tot}}$	$x_a * x_b$	x_a^2	x_b^2	$y * x_a$	$y * x_b$
Julie	Pige	0	0	28	40	0,7	0	0	0	0,0	0,0
Romeo	Pige	1	0	1	10	0,1	0	1	0	0,1	0,0
Julie	Dreng	0	1	9	10	0,9	0	0	1	0,0	0,9
Romeo	Dreng	1	1	12	40	0,3	1	1	1	0,3	0,3
SUM		2	2			2	1	2	2	0,4	1,2

Efter indsætning af tal, ser ligningssystemet ud som de første 3 linjer i tabel 11. Da løsningsstrategien bl.a. består i at trække ligninger fra hinanden, for at få elimineret nogle af elementerne, er ligning 2 og ligning 3 multipliceret med 2, hvilket blot består i at fordoble samtlige led på begge sider af lighedstegnene:

Tabel 11 - ligningssystemet	
Ligning 1:	$2 = 4u_0 + 2u_a + 2u_b$
Ligning 2:	$0,4 = 2u_0 + 2u_a + 1u_b$
Ligning 3:	$1,2 = 2u_0 + 1u_a + 2u_b$
2*Ligning 2:	$0,8 = 4u_0 + 4u_a + 2u_b$
2*Ligning 3:	$2,4 = 4u_0 + 2u_a + 4u_b$

Tabel 14 Kalkulation af u_a , u_b og u_0	
Lign 1 – 2Lign2	$1,2 = 0u_0 - 2u_a + 0u_b \Leftrightarrow 1,2 = -2u_a \Leftrightarrow$ $u_a = 1,2/(-2) = -0,60$
Lign 1 – 2Lign3	$-0,4 = 0u_0 + 0u_a - 2u_b \Leftrightarrow -0,4 = -2u_b$ $u_b = (-0,4)/(-2) = 0,20$
Ligning 1	$2 = 4u_0 + 2u_a + 2u_b \Leftrightarrow 4u_0 = 2 - 2u_a - 2u_b \Leftrightarrow u_0 = (2 - 2u_a - 2u_b)/4 \Leftrightarrow$ $u_0 = [2 - 2*(-0,6) - 2*0,2]/4 \Leftrightarrow u_0 = (2 + 1,2 - 0,4)/4 \Leftrightarrow u_0 = (2,8)/4$ $u_0 = 0,70$

Tabel 15 De fundne værdier af u_0 , u_a og u_b
$u_0 = 0,70$
$u_a = -0,60$
$u_b = 0,20$

Forskning og handling

▷ Pierre Bourdieu

Oversat af Anders Mathiesen fra Pierre Bourdieu: Recherche et action, Conférence au Frankreich-Zentrum de l'Université de Fribourg, le 26. mai 2000. In Pierre Bourdieu: Forschen und Handeln / Recherche et Action (ed. Joseph Jurt). Freiburg: Rombach Verlag 2004.

Introduktion

Ved Freiburg Universitet blev der i 1989 oprettet et forskningscenter for Frankrigs-studier, bl.a. på initiativ af Joseph Jurt, der er leder af dette tværfaglige forsknings-center. Bourdieu skitserede ved den anledning et komparativt forskningsprogram med fokus på *nationale* forskelle og traditioner inden for videnskab og litteratur m.m. (se note 2). Ved en konference i anledning af Joseph Jurts 60 års fødselsdag (26. maj 2000) holdt Bourdieu det foredrag, der her præsenteres i dansk oversættelse.

Bourdieu rekapitulerer kort dette komparative forskningsprogram, der er én af flere måder at sikre en "dobbelt historisering" af forskningsobjektet og af den *viden*, som det videnskabelige *arbejde* producerer – "det man kan kalde historisk epistemologi". Herefter modstiller han den tyske og den franske forestilling om "den intellektuelles rolle i samfundslivet". Dvs. han bruger en central national kulturel forskel til at objektivere forskernes forpligtelse til at klargøre det videnskabelige arbejdes og den specifikke videnskabelige videns interesseorientering. Teorien om magtfeltet, som Bourdieu første gang skitserede i 1971¹, begrundet dette krav om at synliggøre også det videnskabelige arbejdes relation til magtfeltet. I konsekvens heraf skitserer Bourdieu afsluttende et program for et kollektivt videnskabeligt arbejde, "et bidrag til at opfinde nye måder at arbejde politisk" – med klar reference til *La misère du monde* (1993/1997/1999). – Anders Mathiesen

¹ Se Pierre Bourdieu: "Champ du pouvoir, champ intellectuel et habitus de classe", *Scolies, Cahier de recherches de l'Ecole normale supérieure*, no. 1, 1971, pp. 7-26.

Forskning og handling

Jeg er her for at fejre Joseph Jurts fødselsdag, en god ven som jeg deler forskning og handling med (...). Men jeg vil også gerne henlede opmærksomheden på en anden fødselsdag: åbningen af det Frankrigs-Center for ti år og nogle måneder siden (30. oktober 1989), som Joseph Jurt gerne ville associere mig til (...).

Jeg forsøgte ved åbningskonferencen at analysere nogle vanskeligheder med kommunikation og forståelse mellem Frankrig og Tyskland.² Da jeg grundlæggende tilslutter mig en fornuftens *Realpolitik* (tysk i orig.) og er overbevist om, at videnskaben inden for disse områder kan stille virkningsfulde handlingsprincipper til rådighed, forsøgte jeg dengang at skitsere et forskningsprogram, som det forekom mig ville være nødvendigt for at overvinde disse vanskeligheder. Jeg gjorde først og fremmest opmærksom på muligheden for og nødvendigheden af at sætte nogle fælles forskningsarbejder i gang, der skulle bringe de nationale, ubevidste kulturelle strukturer for en dag (*structures des inconscients culturels nationaux*), for at gøre det muligt at kontrollere deres virkning. Jeg vil i dag først vende tilbage til dette punkt; for jeg er overbevist om, at dette Frankrigs-Center er det ideelle sted for realiseringen af et sådant forskningsprogram.

Vi har allesammen i vores hoveder nogle konstruktionsprincipper for vores måde at anskue verden, der ofte giver sig udtryk i nogle modstillede udtryk (strålende/mat; let/tung osv.), og som, idet de er fælles for en hel epoke og et helt samfund, er grundlaget for vores måde at opfatte verden og for den sunde fornuft (*sens commun*), som alle samfundets medlemmer deler. Den akademiske 'sunde fornuft', der er en subkategori af den sunde fornuft, udgøres af det system af kategorier, eller mere præcist, af de perceptions- og vurderingsprincipper, som alle universitetslærere i en specifik epoke i et bestemt samfund har til fælles, og som betyder at de forstår hinandens hentydninger, og at de finder de samme ting interessante og vigtige. Denne mængde af i høj grad ubevidste principper for at anskue og opdele, der er indprentet via skolesystemet (*inculqué*), udgør grundlaget for valg af temaer for opgaver, afhandlinger, disputater, artikler og bøger. Deraf følger, at forskellige (ubevidste) kategorisystemer svarer til forskellige (nationale) skolesystemer.

Historievidenskaben kunne med fordel gøre dette tema, der inden for historie utvivlsomt er det mest skjulte og oversete tema, til et centralt forskningsobjekt: dvs. det som kan kaldes det historisk ubevidste (*l'inconscient historique*) eller, i et kantiansk sprog, det historisk transcendentale: systemet af tænke kategorier (*schèmes de pensée*), systemet af kognitive strukturer (eller, for at tale som Cassirer, systemet af symbolske former), som på et bestemt tidspunkt gør det muligt at konstruere verden. Dette system, der er fælles for alle medlemmer af et fællesskab, bevirker at dette fællesskab deler en mængde af ting, der tages for givne eller opfattes som selvfølgelige, og som fungerer uden at man taler om dem, en mængde af fælles talemåder i Aristoteles' betydning, dvs. antagelser ud fra hvilke man argumenterer, men som ikke dis-

² Se Pierre Bourdieu : "Les conditions sociales de la circulation internationale des idées", *Romanistische Zeitschrift für Literaturgeschichte/Cahiers d'histoire des littératures romanes*, vol. 14, no. 1-2, 1990, pp. 1-10. Denne tekst er i en kortere, redigeret version oversat til engelsk i *Bourdieu – A Critical Reader* (ed. by Richard Shusterman). Blackwell, 1999, pp. 220-228.

kutures: diskusionens grundlæggende antagelser gøres ikke til genstand for diskussion. Det universitært ubevidste er den del af det historisk ubevidste i en bestemt epoke i et bestemt samfund, der må tilskrives de specifikke universitære erfaringer (og som så yderligere specificeres efter de forskellige discipliner). Når man gør dette ubevidste til forskningsobjekt (idet man fx undersøger den historiske genese af den franske tradition for at opdele afhandlinger i tre afsnit eller den tyske seminarform og den tanketradition, der knytter sig til den), så betyder det på én gang både at forøge den historiske viden om et specifikt historisk objekt, og at fremme en viden om videnskabelig viden, det man kan kalde historisk epistemologi.

Når forskeren undersøger et historisk objekt (fx et dokument, et billede eller en litterær tekst), må han forholde sig til to former af det historisk ubevidste, som han må objektivere: det historisk ubevidste, der gør sig gældende i den gruppe og den epoke, der har *produceret* dette objekt, og det historisk ubevidste hos det subjekt, der *undersøger* dette objekt, dvs. den gruppe (af historikere) og den epoke, som han selv hører til, og det vil mere præcist sige: hans eget nationale universitets og hans videnskabsdisciplins historisk ubevidste. Og denne sidstnævnte opgave er sikkert ikke den letteste, især fordi alt synes at være indlysende klart, eftersom de to former for 'ubevidste' kategorisystemer ligger meget tæt på hinanden og ligner hinanden meget. Den komparative metode er den bedste måde (derfor taler jeg om den her) til at synliggøre (*rendre visibles*) de usynlige tankeskemaer, vel at mærke på betingelse af, at den er orienteret efter de historisk epistemologiske principper, som jeg netop har omtalt. Den komparative metode kan synliggøre den vilkårlige og kontingente karakter af de tanke- og praksisformer (fx afhandlingen der er opdelt i tre afsnit), der – når de først er inkorporeret – synes at være helt naturlige.

Til de sociale strukturer, der skaber de kognitive strukturer, som udgør det universitært ubevidste, hører alle de universitære kommunikationsformers strukturer, frem for alt de pædagogiske relationer: *disputatio*, forelæsningsformen, foredrag, seminarer, kollokvier, foredrag med overheads m.m. Men der er også sociale strukturer, der hænger sammen med den universitære arbejdsdeling, specielt den hierarkiske orden mellem disciplinerne. Vanskelighederne bliver større, når der er tale om internationale interdisciplinære udvekslinger, på grund af forskellene mellem landene og deres nationalt specifikke fagdiscipliner. Man må vedvarende præcisere dette komparative forskningsprogram; jeg tror det vil kunne udvikle nogle uforlignelige instrumenter til en bedre international kommunikation og på denne måde gøre det muligt at bekæmpe den helt specielle form for etnocentrisme, der er specielt vanskelig at afsløre, idet den hænger sammen med det akademisk ubevidste, dvs. med alt det som vi ubevidst har tilegnet os som aktive deltagere i et nationalt skolesystem.

Da jeg fortsat har til hensigt at foreslå et forskningsprogram, der samtidig skal være et praktisk politisk program for en fornuftens *Realpolitik*, vil jeg i dag tilføje et supplement til analysen af de strukturelle vanskeligheder, der knytter sig til de forskelle mellem de to historiske traditioner, som jeg skitserede for ti år siden: jeg vil modstille de forestillinger (*représentations*), der forefindes i de to nationale traditioner, den tyske og den franske, om relationerne mellem kultur – eller dem der repræsenterer kulturen – og politik, det drejer sig med andre ord om de intellektuelles rolle.

Tendensen til at sætte kultur og politik i modsætning til hinanden, som man også kan iagttage i Frankrig, er særlig udtalt i Tyskland, hvor mange stiltiende – som Curtius påpegede – tenderer til at definere kultur ved udelukkelse (eller fornægtelse) af politik, og de betragter alle interventioner i det politiske liv som et brud på den akademiske værdighed. I Frankrig anerkendes derimod den intellektuelles personlighed og samfundsmæssige rolle. Og jeg vil gerne her idag forsvare de intellektuelle, denne typisk franske institution, mod netop det dårlige billede, som tyskerne ofte giver af den intellektuelle figur, fordi de på upassende vis anvender den i deres tradition forankrede modsætning mellem den neutralitet, der passer sig for universitetsansatte, og det politiske engagement; modsætningen mellem *scholarship* og *commitment* som det hedder i det anglo-amerikanske univers. Jeg kaster mig ud i dette forsvar og denne (re)præsentation af de intellektuelle ikke bare af formelle grunde og af kærlighed til kunsten (og det intellektuelle arbejde), men også med det klare formål og et håb om at ophæve eller at afkræfte de (undertiden berettigede) protester, som enhver form for engagement fra forskere, kunstnere og videnskabsmænd foranlediger.

Jeg må åbent og ærligt understrege, at de fordomme og den mistænksomhed, som engagementet udløser, er påfaldende selektive, og de iværksættes næsten udelukkende imod et kritisk engagement. I virkeligheden er der interventioner i samtidens offentlighed, som den akademiske morals vogtere fuldt ud accepterer, godkender og undertiden giver deres støtte til. Jeg vil her kun nævne et eksempel fra min egen disciplin, hvor Tony Giddens og hans tyske elev og meddelagtige, Ulrich Beck kan være sikre på anerkendelse fra selv de mest nøjeregnende og de mest konformistiske universitetslærere, når de tilbyder de socialdemokratiske partiledere fra Blair til Schröder et fuldt udarbejdet program for "Den tredje vej"; eller når de præsenterer analyser af "Risikosamfundet", der ikke er uden politisk krydderi i en tid, hvor så mange arbejdere er henvist til en ustabil og prekær beskæftigelsessituations ufrivillige risiki, og som burde få dem, der har noget kultur og kritisk hukommelse, til at huske den kritik af den *Soziale Fürsorge*, for sorgen, den sociale bistand, som Heidegger kamuflerede under et kyndigt spundet netværk af begreber som *Sorge*, *Fürsorge* osv. i sin filosofiske analyse af tidsbegrebet (*Zeitlichkeit*).

Man må altså opklare en hel række misforståelser i relation til begrebet engagement. En kunstner, en forfatter, en videnskabsmand, der intervenserer i et politisk område, bliver ikke af den grund politiker; han bliver til en intellektuel, svarende til modellen som Zola udviklede i forbindelse med Dreyfus-sagen. Det vil sige, at han bliver til en person, der bringer sin kompetence, sin specifikke faglige autoritet og de værdier, der knytter sig til udøvelsen af hans profession (hans arbejde), eksempelvis sandfærdighed og uegennyttighed, ind i en politisk kamp (*combat politique*); eller han bliver med andre ord en person, der giver sig ind i et politisk område uden at opgive nogen af de krav, der er forbundet med hans tilhør til og position i et autonomt felt.

Kunstnernes, forfatternes eller videnskabsmændenes interventioner i det offentlige rum – Einstein, Russell eller Sakharov – er baseret på principper fra et "fællesskab", der føler sig forpligtet af objektivitet, redelighed og uegennyttighed. Videnskabsmandens sociale autoritet beror i øvrigt i lige så høj grad på den respekt, som de logiske principper og de uskrevne etiske principper giver anledning til, som på hans

tekniske kompetence. Når han således blander sig i denne verdens problemer, risikerer han at skuffe (ordet er alt for svagt), måske snarere at chokere: på den ene side chokerer han i sin egen akademiske verden dem, der vælger den bekvemme dydige løsning at trække sig tilbage i elfenbenstårnet, og som opfatter intervention uden for den akademiske sfære som et farligt brud på den famøse "aksiologiske neutralitet", der fejlagtigt identificeres med videnskabelig objektivitet; på den anden side chokerer han i den politiske verden dem, der opfatter ham som en trussel mod deres monopol på at udtale sig, og mere generelt alle dem, som hans intervention generer.

Den mistænksomhed, som tyskerne ofte nærer i forhold til den franske intellektuelle figur, finder mangan en gang sin berettigelse i de "medie-intellektuelles" poseren og hykleriske attituder, der reducerer en tradition og en institution, som jeg finder yderst nyttig socialt og intellektuelt agtværdig, til en ren karikatur eller parodi. Når jeg meget oprigtigt ønsker at afkræfte denne mistænksomhed, så er det bl.a. fordi de intellektuelle (hvor jeg hele tiden mener de kunstnere, de forfattere og de kendte og anerkendte videnskabsmænd, der på et bestemt tidspunkt engagerer sig i en politisk handling – *action politique*) aldrig har været mere uundværlige for det sociale liv i samfundet end i dag, hvor de kritiske mod-magter, som f.eks. journalistikken, svigter (i hvert fald i Frankrig), men også på grund af de nye former, som dominansen har antaget. En hel række historiske undersøgelser har vist, hvad det er for en rolle *think tanks'* ene har spillet for produktionen og gennemførelsen af den neoliberale ideologi, der i dag behersker verden; disse konservative *think tanks*, de talrige "ekspert-grupper", der udpeges og betales af de magtfulde, kan kun imødegås af "specifikke intellektuelle" (i Foucaults betydning), der finder sammen i et intellektuelt kollektiv, som er i stand til selv at definere genstanden (emner og temaer) og formålet for deres kritiske tænkning og handling, kort sagt som autonome *kollektivt intellektuelle*. Dette intellektuelle kollektiv kan og bør først og fremmest varetage en negativ kritisk funktion ved at skabe og udbrede nogle forsvarsmidler (analytiske redskaber, der kan anvendes) mod den symbolske dominans, der nu til dags i stadig stigende grad væbner sig med videnskabelig autoritet. I kraft af det samlede kollektivs kompetence og autoritet kan et sådant kollektiv underkaste den dominerende diskurs både en logisk og en socio-logisk kritik, som er i stand til virkningsfuldt at modarbejde "eksperternes" og specielt de økonomiske eksperters angiveligt videnskabelige autoritet.

Det intellektuelle kollektiv kan imidlertid også varetage en positiv funktion ved at bidrage til et kollektivt arbejde for en politisk fornyelse (*invention*). Sammenbruddet af regimerne af Sovjet-typen og svækkelsen af de kommunistiske partier i de fleste europæiske og sydamerikanske lande har befriet den kritiske tænkning. Men den ny-liberalistiske *doxa* har udfyldt hele dette befriede rum³. Der kan de kollektivt intellektuelle spille en uerstattelig rolle ved at bidrage til at skabe de sociale betingelser for en kollektiv produktion af realistiske utopier; ved at organisere og orkestrere den kollektive søgen efter nye former for politisk arbejde (*action politique*); eller ved at hjælpe de grupper der eksperimenterer, og på denne måde få klargjort, hvad deres

³ Se Pierre Bourdieu and Loïc Wacquant: "The Cunning of Imperialist Reason" in Loïc Wacquant (ed.): *Pierre Bourdieu and Democratic Politics*. Polity Press 2005.

bestræbelser går ud på, og hvordan de kunne og burde udformes, og på denne måde bidrage til en samlet formulering og opsamling af den omfattende sociale viden om den sociale virkelighed, som den sociale virkelighed er fuld af.

Opgaven er på én og samme tid meget påtrængende og meget vanskelig. I virkeligheden er de forestillinger om den sociale virkelighed, som det er nødvendigt at gå op imod, affødt af en veritabel konservativ revolution, ligesom de præ-nazistiske bevægelser, der var forudsætningen for 1930'erne i Tyskland. For at gennemføre et brud med *Welfare State* traditionen, måtte de *think tanks* som Reagans og Thatchers, eller senere Clintons, Blairs, Schröders eller Jospins politiske programmer udgik fra, gennemføre en egentlig symbolsk kontrarevolution og formulere en *paradoks doxa*: denne konservative *doxa* fremstiller sig selv som progressiv/fremskridtsvenlig; det er en tilbagevenden til fortiden (*restauration du passé*), ofte dens mest arkaiske former (især hvad angår de økonomiske relationer), men dette tilbagefald til og genoprettelse af en tidligere orden bliver fremstillet som reformer eller som revolutioner. Det ses tydeligt ved alle de foranstaltninger, der går ud på at nedbryde velfærdsstaten, eller med andre ord at destruere alle de demokratiske rettigheder i lovgivningen vedrørende arbejde og sundhedsområdet, sociale rettigheder og uddannelse. Når man bekæmper en sådan politik, risikerer man at komme til at fremstå som konservativ, fordi man forsvarer fortidens mest progressive landevindinger. Denne situation er så meget mere paradoksal, eftersom man bliver tvunget til at forsvare nogle ting, som man i øvrigt ønsker at ændre, som fx den offentlige service og nationalstaten, som ingen i den aktuelle situation har i sinde at bevare, eller fx fagforeningerne eller sågar det offentlige skolesystem; områder som det fortsat er nødvendigt at underkaste den mest nådesløse kritik. Således bliver jeg i dag beskyldt for at fornægte min egen kritik eller anklaget for at være selvmodsigende, når jeg forsvarer en offentlig skole, om hvilken jeg altid har sagt, at den opfylder en konservativ funktion.

Forskerne har en afgørende rolle at spille i kampen mod den nye *doxa* og den rent formelle kosmopolitiske attitude hos alle dem, der hele tiden bruger begreber som "*globalisation*" eller "*global competitiveness*". Denne skin-universalisme (*universalisme de facade*) tjener i grunden primært de dominerendes interesser: den tjener til at fordømme nationalstaten som et politisk ukorrekt tilbagefald til nationalisme, selv om nationalstaten – i en situation hvor der hverken findes en verdensstat eller en verdensbank finansieret af en skat på kapital-cirkulationen – er den eneste kraft/magt, som de såkaldt 'nye lande' (*les pays dits émergents*), Sydkorea eller Malaysia, kan sætte op imod de multinationales magtudøvelse. Denne verbale universalisme, der også er ødelæggende for kønsrelationerne, og som efterlader de magtesløse borgere til sig selv over for de internationale økonomiske magter, kan de forskere, der er sig deres sociale ansvar bevidst, gå op imod med en *ny internationalisme*, der med en virkelig international modstandskraft kan tage kampen op med de problemer, der nødvendigvis er "globale", fordi de hverken (aner)kender grænserne mellem nationerne eller mellem "klasserne", som fx miljø- og forureningsproblemerne, ødelæggelsen af ozonlaget, spildet af naturressourcerne eller den atomare trussel; også de mere rent økonomiske eller kulturelle problemer, som fx spørgsmålet om udviklingslandenes gæld eller spørgsmålet om pengenes indflydelse på produktionen af og udbredel-

sen af kulturelle goder (jvf. koncentrationen inden for produktionen af film og filmudlejningen, eller inden for forlagsverdenen osv.) kan forene de afgjort universalistiske intellektuelle, dvs. dem der går ind for at universalisere adgangsbetingelserne til de universelle goder og for at overskride grænserne mellem nationerne, og specielt opdelingen mellem landene i Nord og Syd.

Derfor må forfatterne, kunstnerne og frem for alt forskerne overskride den 'helliggjorte' grænse mellem videnskab og handling, mellem forskning og engagement, der alt efter de nationale traditioner er indskrevet mere eller mindre fastforankret i deres hjerner. De må aktivt interagere med det omgivende samfund (dvs. især med fagforeningerne, de sociale bevægelser og alle grupper, der deltager i de sociale kampe – *groupes en lutte*) i stedet for at nøjes med den skolastiske verdens på én gang nære og abstrakte konflikter, der dog altid er en smule uvirkelige; og det drejer sig om at opfinde en usandsynlig men også uundværlig kombination: en videnskab, der er forbundet med handling, *scholarship with commitment*, dvs. en praktisk politik for at intervenere i det politiske arbejde, der så vidt muligt følger videnskabsfeltets gældende regler. I dette kollektive projekt tilkommer der uden tvivl videnskabsmændene (og -kvinderne) en central rolle, eftersom de dominerende/de magtfulde kræfter uophørligt påberåber sig videnskabelig autoritet, frem for alt den økonomiske videnskab. Men der tilkommer også forfatterne en vigtig funktion og måske især kunstnerne, der kan komme til at spille en absolut uerstattelig rolle i den nye politiske arbejdsdeling, eller – mere præcist – i den nye måde at arbejde politisk, som det drejer sig om at udvikle: at give de kritiske tanker og analyser en symbolsk kraft ved hjælp af kunstens virkemidler; fx at give de endnu usynlige – men videnskabeligt forudsigelige – konsekvenser af de politiske foranstaltninger, der er inspireret af de ny-liberalistiske filosoffer, en synlig og umiddelbart forståelig form⁴.

Det drejer sig kort sagt om at modarbejde tendensen til at trække sig tilbage til magtelitens beskyttede og beskyttende højborg og dette univers' bekvemme indelukethed, der så i øvrigt netop er belejret af "medie-barbarerne", ved at opfinde og gennemsætte en mere aktiv og mindre uansvarlig definition af videnskab, kultur og af forholdet mellem videnskab, kultur og samfundet. Det drejer sig om at befri al den kritiske energi, der vedblivende holdes indespærret bag den lærde verdens mure, dels ved hjælp af en misforstået videnskabelig dyd (*vertu*), som afholder videnskabsmænd fra at blande sig i plebejiske diskussioner i den journalistiske og den politiske verden, og dels som følge af tænke- og skrivetraditionerne [*det akademisk ubevidste* – O.a.], der bevirker at specialisterne selv inden for samfundsvidenskaberne finder det lettere og mere sikkert, og ud fra et rent akademiske synspunkt mere indbringende, at forbeholde resultaterne af deres arbejde til videnskabelige publikationer, der kun læses af andre videnskabsmænd som dem selv. Jeg kender mange økonomer, der privat ytrer deres foragt for den måde, som 'direktøren for nationalbanken' anvender deres teorier til at retfærdiggøre sine politiske beslutninger; og jeg kender sågar nogle, der undertiden skriver det i snævre videnskabelige fagtidsskrifter (uden bredt publikum).

⁴ Denne formulering af de kollektivt intellektuelles rolle i relation til samfundslivet kan læses som en reference til *La misère du monde* (1993), jf. Bourdieus samtale med Franz Schultheis i *Praktiske Grunde*, nr. 1, spec. s.27 – O.a.

Det betyder imidlertid, at de som følge af deres tavshed bærer en ikke ringe del af ansvaret for det bidrag, som den økonomiske videnskab hver dag yder til retfærdiggørelsen af en politik, der har politisk uacceptable konsekvenser, og som videnskabeligt ikke kan retfærdiggøres.

Jeg vil afsluttende erindre om, at Max Weber ikke kun talte om *Wertfreiheit*, men også om *Wissenschaft als Beruf*. Det er vigtigt at påminde de personer, der forveksler videnskabelig objektivitet med etisk og politisk neutralitet, at de ikke bare kan vaske deres hænder – navnlig når det drejer sig om samfundvidenskaberne – i relation til de praktiske politiske implikationer af deres arbejde. De skylder måske ikke de personer, som de anklager for at overskride de hellige akademiske grænser ved at intervenere i denne verden, nogen redegørelse, men de skylder i hvert fald at aflægge regnskab for de dedikerede faggruppers kollektive domstol [dvs. de specifikke felter for videnskabeligt arbejde – O.a.], i hvis navn de udtaler deres fordømmelser og ind i mellem deres ekskommunikationer.

Anmeldelser

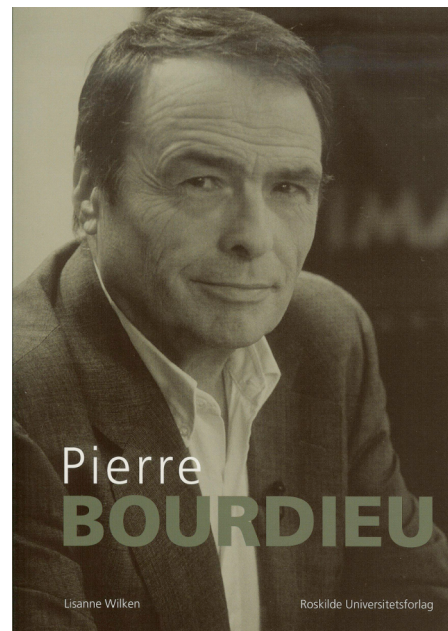
Hexis' nyhedsbrev har tidligere bragt anmeldelser af to nyere danske introduktioner til Bourdieu. Da bøgerne fortsat er aktuelle og umiddelbart måske fremstår som konkurrenter har Praktiske Grunde her valgt at genoptrykke anmeldelserne af de to bøger.

Lisanne Wilken, *Pierre Bourdieu* (Roskilde Universitetsforlag, 2006), 118 sider, 140,- kr.

► Kim Esmark

Mens det internationale bogmarked efterhånden svømmer over med introduktioner til Bourdieu, har det været småt med generelle indføringer på dansk. Staf Callewaerts *Kultur, pædagogik og videnskab – om Pierre Bourdieus habitusbegreb og praktikteori* fra 1992 har længe været alene om at udfylde funktionen, selv om bogen faktisk er en mere fokuseret studie af habitusbegrebet og som lærebog savner et register. Nu er der så inden for den senere tid kommet to egentlige grundbøger, en større én på Reitzels forlag af Annick Prieur og Carsten Sestoft, og en mindre, handy sag fra Roskilde Universitetsforlag af Lisanne Wilken med den enkle titel *Pierre Bourdieu*. Her skal det handle om sidstnævnte.

Wilken er antropolog, lektor og så vidt jeg kan se tilknyttet både Europastudier i Århus og migrationsstudier i Ålborg. Hun har bl.a. skrevet *Enhed i mangfoldighed? - eurovisioner og minoriteter* (2001), bidraget til *Europæisk retskultur – på dansk*, red. Henning Koch & Anne Lise Kjær (2004) og sammen med Anne Knudsen forfattet *Kulturelle verdener: Kultur og kulturkonflikter i Europa* (1996). Nu præsenterer hun så

det hun selv kalder en "Bourdieu for begyndere" (s7). Der er tale om en kortfattet sag på knap 120 sider inkl. register og bibliografi, baseret på et udvalg af Bourdieus væsentligste værker i engelsk oversættelse samt en række engelsksprogede sekundær-fremstillinger.

Wilken er en dygtig formidler, indleder hvert kapitel med at fortælle, hvad det er vi nu skal høre om, skriver enkelt og klart, og foregriber pædagogisk nogle af de steder, hvor Bourdieu ofte bliver misforstået: felter er analytiske redskaber til systematisering af empiri, ikke faktiske opdelinger af virkeligheden (s48); modellen over det sociale rum i *Distinction* er en generaliserbar analytisk model, det er de specifikke etnografiske data fra 1960/70ernes Frankrig derimod ikke (s65); det er ikke Bourdieus projekt at syntetisere objektivismen og subjektivismen, men at tænke dem *i relation* til hinanden (s106); osv. Kernen i Bourdieus tænkning – habitusbegrebet og praksisteoriens brud med strukturalismens regeltænkning – forklares forbilledlig klart (s23f, 41f) og netop de etnologiske erfaringer fra Algeriet fremhæves af antropologen Wilken (meget rigtigt, synes jeg) som selve nøglen til Bourdieus værk (s19).

De mest abstrakte pointer gøres begribelige med levende, konkrete eksempler. De komplekse relationer mellem felter illustreres fx med Grosbøl-sagen (s52ff, det religiøse, politiske og statslige felt), implikationerne af forsøg på at veksle forskellige kapitalformer i bevægelsen fra ét felt til et andet med komikeren Jakob Haugaards mislykkede Christiansborgkarriere (s.49) og det kunstneriske felts eksklusionsmekanismer med debatten om Evaristis gulfiskeblender (s58).

Wilkens fremstilling er grundlæggende loyal mod Bourdieus værk og tanker. Den nidkære Bourdieu-læser vil lede forgæves efter nye, egensindige udlægninger og kun finde meget få steder, der provokerer til diskussion. Man kan dog spørge, om Bourdieus begreb om miskendelse virkelig svarer "nogenlunde til det marxistiske begreb om falsk bevidsthed"? (s72) Og jo, Bourdieu var i sin opfattelse af sprog inspireret af Austins *speech act theory* (s89), men rejste han ikke samtidig en væsentlig kritik af begrænsningerne hos Austin? (se fx *Language and Symbolic Power*, s107ff).

Med det givne format ligger det imidlertid uden for bogens rammer at forfølge sådanne diskussioner. Små 120 sider levner heller ikke plads til at sammenholde Bourdieu med andre sociologer eller debattere med hans kritikere. Det generer Ole Thyssen, der vist heller aldrig har været nogen stor ynder af Bourdieu. I sin anmeldelse af Wilkens bog i Weekendvisen 29/9-2006 udfordrer han derfor bl.a. uddannelsessociologien hos Bourdieu. Når skolen belønner de kulturelt privilegerede elever og ikke bryder hvad Thyssen kalder den "sociale arv", så skyldes det ikke "at skolerne gør deres arbejde dårligt, eller at lærerne er dumme." Tværtimod, iflg. Thyssen, for hvis kapitalerne nu engang er ulige fordelt, "ville det være en dårlig skole, som ikke rustede eleverne til at begå sig i samfundet. Og skal skolerne give afkald på deres faglige indsats, blot fordi nogle børn har været uheldige i deres valg af forældre?"

Nu har Bourdieu imidlertid ikke hævdet, at skolens bidrag til den kulturelle og sociale reproduktion skyldes dysfunktioner eller dårlige lærere. Det er netop her Bourdieu skiller sig ud fra mange andre kritiske positioner, idet han ser skolens ulige selektion og symbolske vold som dens i sociologisk forstand egentlige *mening*. Det er ikke tilfældigt, at han i sine uddannelsesociologiske tekster flere steder eksplicit

sammenligner skolens rolle og funktion i det moderne samfund med kirkens rolle og funktion i middelaldersamfundet. Dertil handler Bourdieus spørgsmål til skolen ikke om, hvordan tingene ud fra en bestemt politisk-moralsk holdning *bør* være, men om hvordan det *er* med skolen. Men hvorvidt dét fremgår tydeligt nok af Wilkens fremstilling, afhænger måske også af hvem der læser?

Vurderet på sine egne præmisser er der med Wilkens *Pierre Bourdieu* under alle omstændigheder tale om en vellykket og anbefalelsesværdig første guide til Bourdieus værk og tænkning.

**Annick Prieur og Carsten Sestoft (red): *Pierre Bourdieu - En introduktion*
Hans Reitzels forlag 2006, ISBN: 8741203690, 264 sider, Kr. 298,00**

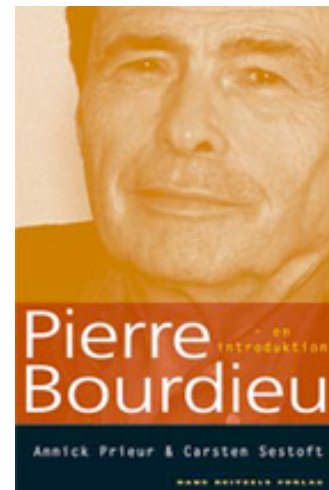
▷ Ulf Brinkkjær

Denne introduktion til det Bourdieuske tankeunivers på dansk er velskrevet og så nem at gå til som indholdet tillader, og den bygger på hele Pierre Bourdieus forfatterskab, det vil sige, man når godt rundt. Bogen falder, som jeg ser det, i 3 dele. *En første del* der udgøres af første kapitel om Bourdieus liv, karriere og samtid. *En anden del*, der rummer noget, man kunne kalde referater eller skitseringer af centrale dele af hans værk, tematisk opdelt i et kapitel om praksisteorien, et om uddannelsessociologien og et om tanker om socialt rum og livsstilenes rum. Hertil kommer en *Tredje del*, der også rummer skitseringer af værket, men i en lidt mere diskuterende stil. Denne del rummer et kapitel om feltbegrebet, et om Bourdieus politiske/socialt engagement og et om videnskabsteori og metode.

Bogen rummer bidrag fra redaktørerne og fra Kim Esmark, der har forfattet kapitel 3 om uddannelsessociologi og Lennart Rosenlund, der sammen med Annick Prieur, har skrevet kapitel 4 om analyserne i *La Distinction*.

Bogen er en vellykket introduktion for folk uden kendskab til Bourdieus sociologi, så vellykket, at det fremover vil være den, jeg vil anbefale studerende at starte med. Samtidig vil jeg mene, at det er et værk, som danske ikke-nybegyndere bør have læst og bør kende til, fordi den griber bredere i Bourdieus produktion end andre bidrag på dansk, som man har været præsenteret for. Det medfører blandt andet, at der er en ganske god og ajourført bibliografi til sidst i bogen.

Som indgang til f.eks. et af Bourdieus hovedværker er bogen derfor velegnet. Man forsynes med et godt overblik over hele Bourdieus værk og nogle biografiske- og karrieremæssige data, samt en god oversigt over pointerne i bl.a. det hovedværk, man står foran. Men en relativt let tilgængelig bog på 260 sider er naturligvis en fattig erstatning for det egentlige værk – det ville således være en ulykke, hvis bogen erstatter

læsning af Bourdieu selv. Det skal derfor understreges, at der er tale om en god introduktion – ikke Bourdieu i Pixi-bog.

Som det fremgår indirekte af kapiteltemaerne, er bogen gennemgående disponeret som en *begrebsintroduktion*, hvilket naturligvis rummer en vis ironi, da Bourdieu selv gjorde meget ud af, at: "Teori uden empirisk forskning er tom, empirisk forskning uden teori er blind" – for at plukke et citat som optræder i bogen (side 212), det vil sige, at diskussion af begreber som sådan ikke er så vældig interessant. Det er som værktøj til at analysere empiri, at begreberne bliver centrale. Det trækker jeg ikke frem for at komme med en billig kritik – det er et stykke af vejen introduktion-genrens betingelser, men det understreger, at det ikke er Bourdieu i Pixi-bog.

Bogen gør generelt meget lidt ud af at drøfte *diskussionen/kritikken* af Bourdieus værker – i den forstand er det i høj grad en introduktion til Bourdieus tænkning på hans egne præmisser, men kun i meget lille grad en indlejring af Bourdieu i samtidens sociologiske positioner. Personligt synes jeg det valg er sympatisk, fordi det har givet mulighed for, at bogen ikke blot er en *summarisk* begrebsintroduktion, men faktisk formår ganske detaljeret at inddrage mange af Bourdieus konkrete empiriske pointer, hvilket er vigtigt for at kunne 'tænke med', men også er væsentligt i at give bogen sit gedigne præg. Omvendt synes jeg ikke fuldt ud, at bogen i sin tekst står ved det valg. Der refereres ind i mellem få, men dog nogle, af de kritikpunkter/spørgsmål, der gennem tiden har været rejst. Men det varierer meget, hvordan det gøres fra afsnit til afsnit. I et par af de afsnit, hvor det skete, sad jeg imidlertid lidt frustreret tilbage og ønskede, at man enten helt havde ladet være at bringe kritikken/diskussionen ind, og dermed havde erkendt, at det måtte man finde andetsteds, eller havde taget diskussionen lidt mere gennemført. Lad mig give nogle få eksempler:

I kapitel 2, der handler om praksisteorien, diskuteres, at selvom sorte i mange år har bekæmpet racisme i USA, er det fortsat de sorte, som er fattige og dominerede. *"...omkring årtusindskiftet var hver tredje sorte mand i aldersgruppen 20-29 år i USA underlagt en eller anden form for strafferetslige kontrol, enten i fængsel eller i tilknytning til betinget dom eller prøveløsladelse"*, men samtidig er sorte delvist trendsættende *"...i alt fald i musikkens og sportens verden"*. Denne modsætning mener forfatteren: *"... i nogen grad problematiserer Bourdieus forestillinger om en stærk homologi mellem mentale og objektive strukturer"*(alle side 56). For mig at se er det begrænset, hvad det bidrager blot at nævne, at *det problematiserer*, især fordi det er et spændende og vigtigt punkt, der samtidig er komplekst. Indirekte rejses diskussionen af i hvilken grad homologi kan tænkes som 'spejl' – altså hvor præcist de mentale strukturer skal 'genskrive' de objektive, før tanken om homologi virker retvisende eller griber det som er på spil. Og netop for en bog, der har som ærinde at befordre Bourdieus teoretiske bidrag, som grundlag for det teori-informerede empiriske arbejde vi gennemfører fremover, er det vel en ganske central diskussion?

I kapitel 3 anføres, at Basil Bernsteins og Bourdieus arbejder kan fremstå som beslægtede: *"... men nogle væsentlige forskelle bør fremhæves"*. Her nævnes så tre forskelle. For det første at Bernstein grundlæggende holder sig inden for rammerne af en strukturalistisk sprogteori, for det andet fastslås med henvisning til Harker og May (1993), at habitus er et mere generelt begreb end Bernsteins kodebegreb og for det

tredje refereres Bourdieu selv for, at man hos Bernstein savner, at sprogkoden relateres til dens sociale tilblivelsesbetingelser.

Der er ikke nogen tvivl om, at Bourdieu havde reservationer overfor Bernsteins arbejder jf. note 16 i anden del af Reproduktionen, der formentlig er bl.a. det, teksten henviser til. Der er imidlertid heller ikke nogen tvivl om, at Bernsteins arbejder samtidig blev noteret som interessante, hvilket bl.a. er illustreret af, at det, så vidt jeg har kunnet finde ud af, var Bourdieu og Passeron, der introducerede Bernstein i Frankrig – og det synes jeg ikke rigtigt, bogen giver mulighed for at fornemme. Med det vil jeg sige to ting.

1. Det forekommer mig, at vi med gevinst kunne prøve at genoplive og udfolde Bourdieus reservationer i stedet for blot at gentage den relativt kortfattede konklusion – for det er en spændende diskussion.
2. Jeg synes, det er ærgerligt at trække Harker og May (1993) ind i bogen uden at nævne, at netop den artikel faldt Bernstein så meget for brystet, at han faktisk har begået et svar, hvor han godt nok indleder med at sige, at det er en diskussion med Harker og May (1993) – ikke med Bourdieu, men hvor han faktisk søger at diskutere kode-begrebet i relation til habitus. Det havde, synes jeg, klædt teksten i alt fald at nævne det.

I kapitel 4 om begreberne rum og livsstil informeres vi om, at en figur fra *La Distinction* er en figur, hvor: "*Korrespondanceanalyser af flere datasæt (...) er sammenfattet. Metodisk set er denne sammenfatning problematisk, da figuren derved får en noget uklar status et sted imellem statistisk nøjagtighed og metaforisk omtrentlighed, og den kan måske bedst betegnes som en teoretisk konstruktion med tilføjet empiri*" (side 127). Da den omtalte figur er den figur, alle kender Bourdieu for – nemlig diagrammet over det sociale rum og livsstilenes rum fra *La Distinction*, er det naturligvis roseværdigt at trække det frem. Men man savner nogle mere udfoldede refleksioner vedrørende, hvad det bør få af konsekvenser, for den måde, vi tænker de til figuren knyttede analyser.

Der kan findes få yderligere eksempler, men ovenstående rækker til at illustrere min pointe. At den mere objektiverende behandling af relationerne mellem Bourdieus værk og de faglige omgivelser for mig at se har en lidt uafklaret plads i bogen. Det skal dog ikke fjerne et samlet indtryk af, at Carsten Sesstoft & Annick Prieur: *Pierre Bourdieu – En introduktion* er en nødvendig bog, som folk bør bringe sig i hænde, og som vil være et markant løft for de af mine studerende, som erkender, at det ikke er Bourdieu i Pixi-bog.

Pierre Bourdieu: *Den praktiske sans*. Oversat af Peer F. Bundgaard, forord af Kirsten Hastrup. Hans Reitzels Forlag, 2007. 471 s.

▷ Carsten Sestoft

Så er endnu en af de klassiske Bourdieu-bøger kommet på dansk: *Le sens pratique* fra 1980, kendt af mange som *The Logic of Practice* (1990). Ligesom *Udkast til en praksisteori* (1972, da. 2005) præsenterer den både praksisteorien og (endnu) en ny genemtænkning af Bourdieus etnologiske feltstudier i Algeriet i 1950'erne. Et nærmere studium af forholdet mellem de to bøger, deres teoretiske argumentation og empiriske materiale ville uden tvivl være interessant, men ligger uden for rammerne af denne notits.

I bogens introduktion sammenholdes de to dimensioner – den algeriske empiri og praksisteorien – i en slags tilblivelsesfortælling, der handler om det skift i anskuelse, som Bourdieu selv måtte igennem for at forstå de etnologiske observationer bedre: "Det er ikke let uden svulstighed og bagklogskab at beskrive det lange arbejde med én selv, som lidt efter lidt fører til *omvendingen* af hele det syn på handlingen og den sociale verden, som forudsættes af 'iagttagelsen' af disse helt nye kendsgerninger, helt nye, fordi de var *usynlige* for den tidligere anskuelse: Bryllupsritualet nu ikke længere forstået som en mængde symbolske handlinger, der betyder noget i kraft af deres forskel inden for et system af forskelle (hvilket det også er), men som en social strategi defineret ved sin position inden for et system af strategier, der sigter efter at maksimere den materielle og symbolske profit." (s. 43) Altså den omvendelse, som førte Bourdieu til at bryde med strukturalismen (samtidig med at dennes relationelle tænkning bevares: Et *system* af forskelle erstattes med et *system* af strategier) og formulere praksisteorien inkl. begrebet om strategi. Idet det også må huskes, at Lévi-Strauss og hans strukturalistiske antropologi havde skabt "en ny opfattelse af intellektuel aktivitet" (s. 22), der fremstod som et dialektisk modstykke til Sartres totale intellektuelle, og dermed også havde været en nødvendig betingelse for, at den unge filosof Bourdieu kunne begive sig ud på samfundsvidenskabens terræn.

Uanset om man i sidste ende lader sig overbevise af Bourdieus praksisteori, kan man næppe overdrive vigtigheden af en handlingsteori for forståelsen af mennesket og, ja, dets aktiviteter, dvs. handlinger: Økonomi, historie, kulturel skaben, politik og alt muligt andet bliver forskellige ting i forskellige handlingsteoriers perspektiver. Ikke specielt overraskende, men rigt på følger, der somme tider overasker én.

Oversættelsen er, som altid med Peer F. Bundgaard, fremragende, dvs. præget af et rigt og præcist anvendt ordforråd og en storartet evne til at overføre Bourdieus komplicerede sætningskonstruktioner til et forbilledligt dansk.

Kommentar: Måling og kvalitetsreform

▷ Carsten Sestoft

Regeringens "kvalitetsreform" har medført nogle interessante diskussioner. Debatten om kvantificering af universiteternes og især humanioras forskningsproduktion vil jeg her lade ligge og i stedet fokusere på det overordnede. En begyndelse på noget, der for en gangs skyld ligner en kvalificeret offentlig debat af væsentlige politiske anliggender, blev givet i en kronik af otte tidligere unge løver fra Finansministeriet: "Tilgiv os – vi vidste ikke, hvad vi gjorde" (Politiken, 29. marts 2007). Her mente de, at den målingsorienterede kontraktstyring af den offentlige sektor, som de havde været med til at indføre i begyndelsen af 1990'erne, var gået over gevind: Ikke alene medfører den nu et gigantisk spild af tid på dokumentation frem for reel opgaveløsning, den hindrer også innovation og ansvarlighed. Stort set alle politikere synes da også nu at være rørende enige i, at reformer af den offentlige sektor ikke må medføre mere bureaukrati. Men som Ove K. Pedersen skrev i Information (1. maj 2007), vil enhver reform med sikkerhed medføre mere bureaukrati, fordi ingen af de anti-bureaukratiske politikere vil ændre på den økonomistyring, der med sine krav om dokumenterede målopfyldelser frembringer bureaukratiet: "Alle er bange for at røkke ved det styringssystem, som indtil nu har været en succes." En succes? For hvem og i hvilke henseender? Det siger Ove K. Pedersen desværre ikke rigtig noget om ved denne lejlighed.

Udmøntningen af den politiske målsætning om ikke at forøge bureaukratiet vil sandsynligvis være, at der må ikke må bruges flere penge på måling. Som Tobias Lindeberg siger i en artikel i Politiken (17. maj 2007), kan det i sig selv vise sig at være et problem. Hvis politikerne ikke vil opgive styring via dokumentation, får de offentlige instanser "en tilskyndelse til at anvende allerede eksisterende information eller information, der kan indsamles på en billig måde." Spørgsmålet om informationens relevans kommer dermed næppe på dagsordenen. Hvor den i øvrigt forbavsende sjældent har været. Men som Susan Wright siger (Magisterbladet, 2/2007, <http://www.dm.dk/sw84955.asp>) i forbindelse med måling af universiteternes aktivitet: "Man skal være forsigtig, når man styrer sine universiteter. For de leverer det, de

bliver bedt om". Det samme gælder naturligvis alle andre offentlige instanser. Målene tenderer mod at blive målsætninger, og så ville det jo være en fordel, hvis de hænger sammen med det, man faktisk gerne vil opnå.

Problemet er måske netop, hvad det er, man vil opnå: Handler det om at forbedre velfærdssamfundet eller om at føre kontrol med dets finanser? Man kan være i tvivl om, hvorvidt politikere og embedsmænd er i stand til at skelne de to ting – og til at indse, at de ofte er i modstrid med hinanden. Især når man konstruerer styrings-instrumenter, hvis overvejende virkning er en afmontering af den faglighed, der står for at levere velfærdsydelserne.

De nuværende styringsrationaliteter er måske, som Ove K. Pedersen siger, en succes – nemlig i den henseende, at den giver politikere og embedsmænd indtryk af at have styr på tingene eller rettere deres finanser. Kronikken af de finansministerielle fhv. unge løver er måske til gengæld et tegn på, at der er nogle i systemet, som er begyndt at indse, at man med denne succes samtidig hælder barnet ud med badevandet: At den finansielle detailkontrol ikke i længden kan forliges med en offentlig sektor, der virker godt, fordi dens udøvere føler, at deres behandling af borgerne er et kald. Eller sagt på en anden måde: Den kvantificerede målstyring destruerer kvalitet.

Men nu opdager jeg også, hvor gammelt alt dette er. Ord som 'performance', 'quality assurance', 'accreditation' og 'benchmarking', som vi hertilands kun lige er begyndt at lære at kende, optrådte allerede i 1984 i en rapport fra den britiske Audit Commission. Og det læser jeg i en artikel, som Peer Østergaard allerede nævnte i et indlæg i Hexis' nyhedsbrev for tre år siden (se Nyhedsbrev nr. 18, maj 2004): nemlig Cris Shore & Susan Wright: "Coercive Accountability", i Marilyn Strathern (red.): *Audit Cultures* (Routledge, 2000), s. 60. Hele tiden er man bagefter.

"I arbejdslivet erstattes menneskelighed og anerkendelsen af kunnen mere og mere af et ydmygende og brutalt krav om at yde. Man må løbe hurtigere og hurtigere for at følge med. Og når man snubler, er der ikke længere nogen mellemstationer. Kun mødet med den store udsathed."

– Sylvie Quesemand Zucca, psykiater for hjemløse, om udviklingen i Frankrig i de sidste 15 år, i et interview i *Le Monde* i anledning af hendes bogudgivelse *Je vous salue ma rue: clinique de la désocialisation* (Paris: Stock, 2007)

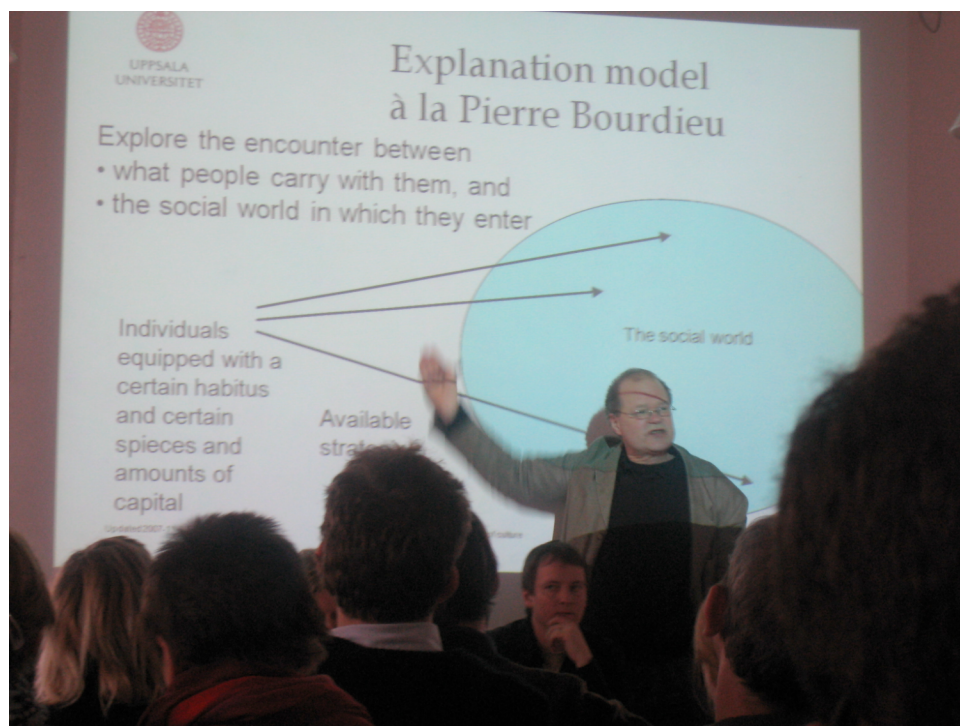
Kunsten at lykkes som kunstner

I samarbejde med Det Fynske Kunstakademi åbnede Hexis d. 8. november dørene på Brandts klædefabrik i Odense for et velbesøgt arrangement om kunstens felt.

Efter en velkomst ved rektor Sanne Kofod Olsen fra Det Fynske Kunstakademi og Ole Hammerslev fra Hexis præsenterede Donald Broady, Mikael Börjesson og Martin Gustavsson fra universitetet i Uppsala forskningsprojektet "Konsten att lyckas som konstnär. Socialt ursprung, kön, utbildning och karriär 1945-2007". Kunsthistorikeren Marta Edling, også fra Uppsala, perspektiverede med et historisk oplæg om de svenske kunstskolers udvikling i det 20. århundrede.

"Konsten att lyckas som konstnär" er et tværvideenskabeligt projekt inspireret af Bourdieus *Les règles de l'art*, og omhandler svenske kunststuderende og kunstnere: Hvem studerer til kunstner? Hvem slår igennem? Og hvilke strukturer strukturerer, hvem der får succes? Forskningsprojektet bygger på et enormt empirisk materiale af offentligt tilgængelige data om kunstnere og kunstuddannelse i Sverige og at dømme efter oplæggene i Odense er det – ihvertfald indtil videre – især den hard-core statistiske vinkel og de "objektive strukturer", der arbejdes med. Der blev således præsenteret mange tankevækkende data om kunstfeltets rekrutteringsmønstre, den enkelte håbefulde kunststuderendes forsvindende chancer for at slå igennem, arbejderklassens uforandrede underrepræsentation trods indførelse af uddannelsesstøtte, m.v. Spændende bliver det at se om projektet også kommer til at berøre og indfange de mere subjektive sider af kunstens felt og dets agenteres habitus.

Oplæggene fra Odense-arrangementet bliver publiceret som et særligt tema-nummer af Praktiske Grunde (nr. 1 2008). Læs mere om Broady og Co.s projekt på: www.skeptron.uu.se/broad#10C253

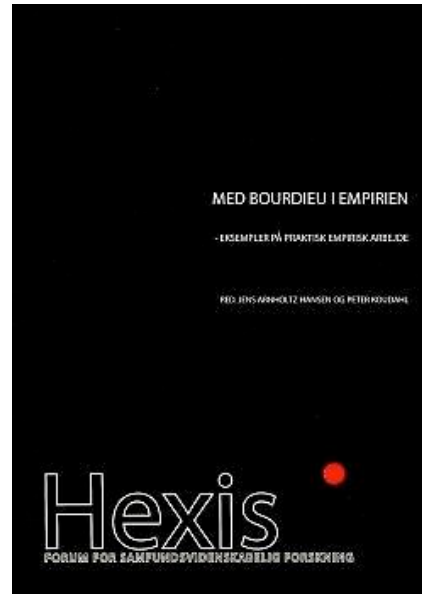

Nye bøger

***Med Bourdieu i empirien - eksempler på praktisk empirisk arbejde*, redigeret af Jens A. Hansen og Peter Koudahl (Forlaget Hexis 2007), 100,- kr. + forsendelse**

Hexis har som noget ganske nyt etableret sit eget forlag (!) og præsenterer i samarbejde med Forlaget PUC som første publikation antologien *Med Bourdieu i empirien*. Bogens artikler har udspring i en række af de oplæg, som forskere fra mange forskellige fag har holdt på Hexis' arrangementer gennem årene. Artiklerne strækker sig således fra empiriske projekter om uddannelsessystemet, sundhedsvæsenet og det juridiske felt til aktivering af arbejdsløse og rituel hamambadning.

Bogen kan bestilles på www.hexis.dk og/eller ved at sende en e-mail til: forlag@hexis.dk. -ke

Frédéric Lebaron: *L'enquête quantitative en sciences sociales* (Dunod, coll. "Psycho Sup", 2006), 182 p., 19,90€

Dette er en lærebog om kvantitative metoder i socialvidenskab, der angiveligt skulle være relevant for sociologi, demografi, historie, økonomi og politologi. Forfatteren er en af de meget aktive Bourdieu-elever, der selv har studeret økonomernes felt og nu er sociologiprofessor ved l'Université de Picardie i Nordfrankrig; han har også en gang optrådt i København i Hexis-regi i foreningens yngre dage. -cs

Franz Schultheis: *Bourdieu's Wege in die Soziologie*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2007, 14.90 euro

Schultheis' bog om forholdet mellem Bourdieus erfaringer fra Algeriet i 1950'erne og helheden af hans sociologi er opstået i forlængelse af samarbejder om oversættelser af Bourdieus tidlige Algeriet-bøger til tysk. Derfra udsprang projektet med at udstille nogle af Bourdieus fotos fra Algeriet – en udstilling, der åbnede dagen efter hans død (23. januar 2002) i Institut du Monde Arabe i Paris og siden har været vist talrige steder. Bogens fokus er dermed både fotografiet og erfaringerne fra Algeriet. De to afsluttende samtaler fra 1999 mellem Schultheis og Bourdieu handler om begge dele.

Bogen overbeviser om, at Bourdieu tog en "kapital af problemer" med sig fra Algeriet i 1950'erne: altså en mængde teoretiske og praktiske forskningsspørgsmål, som han på sin vis brugte resten af sit liv på at udforske. I sin analyse af denne arv fra Algeriet bygger Schultheis i høj grad på samtaler med Bourdieu, dvs. på Bourdieus egne synspunkter og observationer på, hvad han gjorde med problemerne dengang –

f.eks. hvad angår metodemangfoldighed (kvalitativ/kvantitativ – her kommer fotografiet også ind), tidsstrukturer, engagement og distancering, struktureringen af rummet i fx det kabylske hus, elendighedens økonomi i et samfund under radikal omvæltning osv.

I rekonstruktionen af den unge filosofis overgang til bredspektret empirisk undersøgelse kunne det have været interessant, hvis Schultheis havde andre kilder end Bourdieu selv. En objektivering af strukturen i det intellektuelle felt (krydsfeltet for filosofi, politik, sociologi, etnologi osv.) ville især have været interessant. På basis af mine egne studier i den retning virker Bourdieus egne udsagn mestendels ret pålidelige, men det ville unægtelig være interessant en gang at se nøjere efter. Det får man ikke her, men Schultheis' redegørelse for den algeriske kapital af problemer og dens opståen og senere udfoldelse i forbindelse med helt andre genstande er både sammenhængende og pædagogisk. Den er nemlig også ret konkret og viser dermed, hvordan senere undersøgelser udspringer af konkrete problemer i forståelsen af Algeriet. -cs

Hexis-medlemmer på russisk

En artikel af Morten Nørholm og Ulf Brinkkjær fra antologien *The network society and the demand of educational changes* er udkommet på russisk, hvad der jo stadig kan forekomme én at være noget eksotisk (for så vidt som Putin-land med dets "styrede demokrati" ikke er endnu mere eksotisk end Sovjetunionen var). Det drejer sig om en artikel, der oprindeligt blev bragt i afreporteringen af sessionen på NFPF's kongres i Stockholm i 2001 og siden kom i bemeldte antologi, som i øvrigt ligger på Hexis' hjemmeside under 'Arkiv'. Titlen er på engelsk "What is the status of practical theory? Discussing the relation between human practical action and an accompanying discourse", hvilket på russisk naturligvis bliver til *Какая связь между практической деятельностью человека и сопутствующим ей дискурсом? Обсуждение статуса практической теории?* Oversættelsen optræder i antologien *Профессии.doc. Социальные трансформации профессионализма: Взгляды снаружи, взгляды изнутри* (Professioner.doc. Sociale transformationer af professionalisme: blik indefra, blik udefra) redigeret af professorerne Elena Iarskaia-Smirnova og Pavel Romanov fra Universitetet i Saratov og i maj 2007 udgivet af Center for sociale, politiske og kønsstudier ved Universitetet i Saratov på forlaget «Variant» Ltd; CSPGS, Moskva. Læs eventuelt mere ved at klikke på billedet. -cs

Note om køn og historie

▷ Carsten Sestoft

I Mikael Niemis meget morsomme og, har man indtryk af, nærmest etnografisk nøjagtige roman *Populærmusik fra Vittula* (2000, da. 2004) skildrer jegfortælleren sin opvækst i 1960ernes nordsvenske Tornedal tæt på grænsen til Finland og på højde med Kiruna. Kort sagt, umådeligt langt væk fra alting; men ikke desto mindre når Beatles-plader og anden populær- og rockmusik frem på et tidspunkt, og fortælleren og hans ven Niila kaster sig ud i at lære at spille den.

Mod slutningen af bogen fører det til en reflekteret skildring af rockmusikkens forhold til kønsopdeling, hvorved der rejses et problem om kønsopdelings historiske udvikling, som her er klart og anskueligt fremstillet (fra et maskulint synspunkt) – et længere citat:

"I begyndelsen diskuterede jeg ofte med Niila, om vores rockmusik kunne betragtes som *knapsu*. Det er et tornedalsfinsk ord, som betyder "kvindagtig" og altså skildrer noget, som det kun er kvinder, der beskæftiger sig med. Man kan sige, at manderollen i Tornedalen bunder i én ting. Ikke at være *knapsu*. [...]

Visse beskæftigelser er fundamentalt *knapsu* og skal altså undgås af mænd. Det gælder blandt andet at skifte gardiner, strikke, væve tæpper, malke og vande blomster og sådan noget. Andre beskæftigelser er lige så afgjort mandige såsom at fælde træer, gå på elgjagt, beklæde hushjørner med brædder, flåde tømmer og slås på dansestraden. Verden har været tvedelt siden tidernes morgen, og alle vidste, hvad der gjaldt.

Men så kom velstanden. Pludselig dukkede der hundredevis af nye pligter og beskæftigelser op, som forvirrede begreberne. *Knapsu*-begrebet var blevet udviklet gennem ubevidste processer dybt inde i folkets sjæl gennem mange hundrede år, og definitionerne kunne ikke følge med. På nær på visse områder. Motorer er for eksempel mandige. De benzindrevne motorer er mere mandige end de elektriske. Biler, snescootere og motorsave er altså ikke *knapsu*.

Men kan en mand sy på symaskine? Piske fløde med en elpisker? Malke køer med en malkemaskine? Tømme opvaskemaskinen? Kan en rigtig mand støvsuge bilen med æren i behold? Der har I noget at tænke over.

Det er endnu mere besværligt med andre nymodens ting. Er det for eksempel *knapsu* at spise slankemargarine? At have varmeblæser i bilen? At købe hårgelé? At meditere? At svømme med dykkermaske? At bruge plaster? At lægge hundelort i en plasticpose?" (*Populærmusik fra Vittula*, Lindhardt og Ringhof, 2004, s. 213-214)

Skildringens velvalgte eksempler illustrerer på storartet vis, hvilke udfordringer pludselige kulturelle og materielle ændringer giver for en relativt statisk klassifikationsstruktur som kønsopdelingen (eller rettere for mænd; kvindernes erfaringer med skif-

tet står der ikke noget om). Tag foreksempel varmeblæseren i bilen: På den ene side skal mænd jo være hårdføre, og hvem har nogensinde taget skade af en smule kulde? Altså er varmeblæsere for svæklinge og kuldske indendørsmennesker. På den anden side er det jo noget teknisk (en slags motor!), sidder i en bil og er måske tilmed dyrt ekstraudstyr. Og måske er det i praksis også mere mandigt at kunne træde ud af bilen efter en længere køretur i tyve graders frost og være klar til handling end først at skulle tões op inden døre i halve og hele timer? De praktiske klassifikationer kan her iagttages i aktion: Hvordan de appellerer til forskellige af de egenskaber, der positivt definerer og negativt afgrænser mandigheden, og hvordan egenskaberne må afvejes mod hinanden i en subtil balancerings. Det gælder også for rockmusikkens vedkommende, som hele knapsu-passagen peger hen mod:

"Det er afgjort mest mænd, der spiller rockmusik. Udstrålingen er aggressivt mandig. En udenforstående ville derfor hurtigt beslutte sig for, at rockmusik ikke var knapsu. Men man må indvende, at al den klampen næppe er rigtigt arbejde. Den knægt ville pisse blod efter én dag i skoven. Det var også umandigt at synge, i hvert fald i Pajala-området og i ædru tilstand og især på engelsk, som yder alt for lidt modstand for hårde, finske kæber og er så slapt, at kun pigerne kan få gode karakterer i det. Det er noget blævet, sjasket, bløddyragtigt kaudervælsk, som er opfundet af kystboere, der vader rundt i plø og aldrig har måttet kæmpe for noget, og som aldrig har sultet eller frosset. Det er et sprog for dagdrivere, vegetarianer og dovendyr, som er så blottet for kraft, at tungen slasker rundt i munden som et stykke afskåret forhud.

Så vi var nok knapsu." (s. 215)

Romanens eksempler demonstrerer desuden, hvordan materielle ændringer (større velstand og mere teknologi) også involverer nye praksisser, som er vanskelige at indpasse i den traditionelle forståelse af aktiviteterne. Dermed fremtvings på det nærmeste en eksPLICIT diskussion af kategoriseringerne. Er malkning for eksempel den samme aktivitet som før, når den nu involverer en maskine? Ud fra eksemplerne kan man formentlig udlede den særligt ulogiske logik, at det er nærheden – i både konkret og metaforisk forstand – til allerede kønsdefinerede aktiviteter og deres steder, som afgør udfaldet af disse afvejninger, snarere end definerende træk. Når det formentlig i sidste ende ikke er alt for knapsu at støvsuge bilen, er det, fordi det sker ved en bil og udendøre, hvor støvsugeren ligesom er blevet dekontekstualiseret fra sin kvindeforbindelse ved at være fjernet fra hjemmets indenfor; på samme måde er den mandigt definerede rockmusik alligevel knapsu, fordi den ikke er arbejde og især ikke hårdt arbejde: Guitarens fallos bliver gennem afsmitningen fra den slatne sang på engelsk til en kastreret forhud. Og selv om symaskiner og malkemaskiner er maskiner og involverer motorer (omend elektriske), er aktiviteterne nok alligevel for tæt på de traditionelle kvindeaktiviteter og på hjemmets indenfor til at være mandige, især den første.

Niemis roman viser i hvert fald, at litteratur kan være af den største interesse for kulturhistorie og sociologi og meget andet, når den – som Sartre sagde – beskæftiger sig med, hvad der kunne være 'totaliteten' af den menneskelige erfaring, men her

altså er begrænset til totaliteten af mandlig erfaring, og dermed rekonstruerer den som 'total social kendsgerning', med Mauss' udtryk.

Nyt fra feltanalyse-workshoppen, Socialvidenskab, RUC

▷ Anders Mathiesen

Kort præsentation af et speciale om Strukturreformens omorganisering af de tidligere amtslige specialinstitutioner og om ændringerne i ledelsesorganisationen i de nye storkommuner; og hvad disse ændringer betyder for de udførende professioners (faggruppernes) muligheder for at udøve et selvstændigt behandlingsfagligt skøn. Et bidrag til diskussionen om Strukturreformens sociale betydning.

Kristian Delica, "*Det her er ikke standarder...*" - En konstruktion af feltet for arbejde med senhjerneskadede i Danmark (RUC, Lang Forvaltning 2007)

Det foreliggende speciale sætter fokus på, hvad strukturreformens strukturelle og organisatoriske ændringer får af betydning for de forskellige 'behandlerprofessioners' arbejdsbetingelser i de tidligere amtslige specialinstitutioner (eksemplificeret ved behandlings- og rådgivningsinstitutioner for senhjerneskadede). Afhandlingen repræsenterer en helt aktuel analyse af, hvordan omorganiseringen af den offentlige sektors forskellige behandlingsforanstaltninger på de forskellige niveauer påvirker de forskellige 'professioners' muligheder for at tilgodese de senhjerneskadedes alt andet end "standardiserede" behandlingsbehov - som hverken de selv eller deres pårørende alene kan varetage.

Kristian Delica (KD) redegør i kapitel 1 for afhandlingens empiriske udgangspunkt og problemfelt. Strukturreformen og nedlæggelsen af amterne har på afgørende vis ændret de institutionelle betingelser for "behandling, rådgivning og rehabilitering af senhjerneskadede" (se præcisering af rehabiliteringsbegrebet s9 note 1). De fleste af amternes forskellige højtspecialiserede institutioner er blevet 'opkøbt' af nogle af de nye storkommuner (andre er blevet lukket), og ansvaret for indsatsen over for de senhjerneskadede er nu fuldt og helt (se fx s12, 37, 76, 101, 105ff) overgået til kommunerne, som – i det omfang de ønsker det – kan få eller 'købe' bistand på de nu 'selvejende' specialinstitutioner i kommunal eller regional regi eller via Den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation (VISO) direkte under Socialministeriet. Fremover er det de enkelte kommuner (sagsbehandlere og/eller ledere), der vurderer behovet og 'bestiller' den ønskede serviceydelse. Det er baggrunden for at KD sætter fokus på 'måden hvorpå det praktiske arbejde med rehabilitering og rådgivning af senhjerneskadede *organiseres og reguleres* i de nye kommuner' (s12).

I tilknytning til problemformuleringen forklares eksplicit, at der er tale om en sociologisk feltanalyse med inspiration fra den franske sociolog, Pierre Bourdieu og

feltanalysemodellen, der er udviklet i tilknytning til feltanalyseworkshoppene på Soci-
alvidenskab på RUC. Empirisk tages udgangspunkt i interview, observationer og en
registrantanalyse samt analyser af ændringer i feltets institutionsstruktur og ledelses-
organisation: 'Hovedfokus er mere specifikt på de udførende professioners mulig-
heder for at tilgodese de senhjerneskadede klienters behov i deres daglige arbejde'
(s13). Kapitlet afsluttes med en læsevejledning, der kort og præcist forklarer afhand-
lingens 'utraditionelle opbygning' og eksplicit gør opmærksom på, at de anvendte
(bourdieuske) begreber løbende forklares i tilknytning til anvendelsen. KD er her helt
i overensstemmelse med Bourdieus arbejdsprincipper, og placeringen af en mere
udførlig redegørelse for de anvendte metoder og de praktiske problemer i arbejdspro-
cessen i det afsluttende kapitel 7 er ligeledes i overensstemmelse med inspirationen
fra det kollektive værk: *La misère de monde* (1993).

I kapitel 2 relateres specialets analyser til det specifikke forskningsfelt (handikap-
forskningen), der er domineret af forvaltningsorienteret udredning, brugerunder-
søgelser og evalueringer. På denne baggrund har KD valgt 'at sætte fokus på de udfø-
rende professioner (typisk socialrådgivere og socialpædagoger, men også fysiotera-
peuter og ergoterapeuter m.fl.), der arbejder med rådgivning og rehabilitering af hjer-
neskadede' (s23). Han anlægger m.a.o. et medarbejderperspektiv, der primært vægter
de behandlingsfaglige hensyn til klienternes behov for hjælp (s30). Herefter forklarer
KD, at den anvendte feltanalytiske arbejdsmåde bl.a. kan anvendes til at sætte fokus
på, at der er mennesker der 'gør noget' (arbejder) i et specifikt felt, og at det bl.a. er
kampene om problemforståelserne i og de strukturelle forudsætninger for dette kon-
krete arbejde med hjerneskadede klienter, der står centralt i afhandlingens under-
søgelse (s25). De modstridende positioner i disse 'kampe' giver sig bl.a. udtryk i 'den
ændrede arbejdsdeling mellem de forskellige niveauer i det bureaukratiske felt og de
ændrede institutionelle strukturer i de nye kommuner' s26), og KD har sat sig for at
synliggøre disse ændringers afgørende betydning for, om de udførende professioner –
også fremover, efter strukturreformen – har mulighed for at sikre 'et sammenhæn-
gende sagsforløb koordineret af fagligt kompetente rådgivere og behandlere' (s32).

Afhandlingens titel er et citat, der netop sætter fokus på den afgørende effekt af
strukturreformens 'markedsorientering' af behandlings- og rådgivningsinstitutionerne:
arbejdet og behandlingsforanstaltningerne *standardiseres* (se specielt Anne's fortæl-
ling samt s106f og kapitel 6). I den nye kommunale virkelighed med mere 'professio-
nelle' storkommuner tænkes offentlige serviceydelser som kvantificerbare "standar-
der".

Kapitel 3 tjener til at anskueliggøre og forklare, at der er tale om et arbejdsfelt,
hvor et vellykket behandlings- og rehabiliteringsforløb beror på muligheden for, at
kombinationen af de forskellige foranstaltningsformer løbende kan (gen)overvejes og
koordineres afhængig af effekten i den enkelte patients "tilfælde". Det er i høj grad et
spørgsmål om muligheden for "timing" (s33). Her præsenteres feltets 'nomos', som
den op gennem 1990'erne var blevet udviklet forud for strukturreformens omorgani-
sering af arbejdsfeltet (se s34 note 13). Sådanne sagsforløb beroede på tværfaglig ko-
ordinering på tværs af sektorer og mellem feltets 'institutioner' (hjerneskadesamråd,
hjerneskaderådgivning og hjerneskadecentre). Men denne 'institutionsstruktur' har

strukturen reformen opløst (s37). KD præciserer endvidere, at afhandlingens undersøgelser i særlig grad sætter fokus på 'indsatsen i fase 3', dvs. tiden efter hospitalet: 'Den dækker vidt forskellige sociale funktioner, og koordineringen af indsatsen heri kompliceres af, at der er tale om en *tværfaglig* og *tværsektoriel* indsats. Denne indsats kræver, at forskellige faggrupper (socialrådgivere, socialpædagoger, talepædagoger, ergoterapeuter, fysioterapeuter, (neuro)psykologer m.fl.) formår at arbejde sammen på tværs af sektorer og dermed på tværs af forskellige forvaltninger i en given kommune' (sundhed, social og uddannelse) og i regionerne (hospitalet og specialinstitutioner) (s36).

"Jyttes sag" er et konkret eksempel på et fase-3-forløb med en relativt vellykket koordinering mellem de forskellige involverede instanser. Men netop de institutionelle betingelser for denne *koordinering* mellem de forskellige udførende professioner (feltets 'institutionsstruktur' og samarbejdsrelationerne mellem de forskellige sektorer og administrative niveauer) er altså totalt ændret af strukturen reformen.

Alt dette bliver meget konkret anskueliggjort med de fire 'fortællinger' i kapitel 4. Disse fortællinger sammenfatter fire forskelligt placerede praktikers forklaringer på, hvad indsatsen over for de senhjeneskadede går ud på, og hvordan strukturen reformens ændringer 'bryder' med feltets anerkendte behandlingsrationale (timing og sammenhæng). Indledende relaterer KD den Bourdieu-inspirerede brug af forskningsinterview til henholdsvis Goffman- og Honneth-inspirerede opfattelser af kvalitative interview for eksplicit at henlede opmærksomheden på, at der altså ikke er tale om livshistoriske interviewanalyser (se også diskussionen af Steinar Kvaales standardbog om kvalitative interview – s126). KD's – og afhandlingens – analyseobjekt er 'de aktuelle og historiske udviklingstræk og praksisformer', som de fire interviewpersoner fortæller om. Dette "blik" for betydningen af de *strukturelle og organisatoriske ændringer* 'er skabt med baggrund i de konkrete arbejdsmæssige sammenhænge jeg gennem observationsforløbet fik anledning til at følge med i' (s57 – se også bilag 3a, s98-119).

Marie har været med til at udvikle de sammenhængende klientorienterede behandlingsforløb, men nu er hun blevet underlagt den nye kommunale organisation med funktionsspecialiserede afdelinger. Hun oplever, at de organisatoriske rammer for arbejdet ændres (s56). Lene, der er handicapkonsulent, har en veludviklet praktisk sans for, at timingen i rådgivningsarbejdet er vigtigt, men hun er også meget opmærksom på, at det 'behandlingsfaglige råderum' nu begrænses af kommunernes og KL's forvaltningsfaglige krav om øget dokumentation og økonomiske besparelser (s63). Kirsten var i sit amt med til at udvikle 'den sociale dimension' i arbejdet med hjerneskadede (den klientorienterede tværsektorielle koordinering i fase 3), men nu skal hun i VISO være ministeriets kvalitetskontrollant. Den direkte klientkontakt afløses af direkte reference til socialministeren (s69). Anne er leder af et tidligere amtsligt rådgivningscenter med en høj grad af selvforvaltning, som hun selv var med til at udvikle, og som nu er 'opkøbt' af én af de nye kommuner. Hun forsøger nu, at imødegå de nye kommunale driftsherrers økonomisk motiverede 'begrænsninger' i indsatsen over for de hjerneskadede (BUM mm. – s72). Det er en kamp om at mindske den eksterne *regulering* af rådgivningsinstitutionen og i det hele taget den eksterne indblanding i feltets funktionsmåde (s76).

KD's analytiske opsamling af de fire fortællinger er en første skitse til konstruktionen af feltets aktuelle tilstand (se kapitel 6 nedenfor):

- styrkeforholdet mellem social- og sundhedsfaglige positioner;
- det behandlingsfaglige (tværfaglige og tværsektorielle) rationale over for et forvaltningsfagligt ressourcestyrings- og kontrolrationale;
- den ændrede arbejdsdeling mellem 'statens venstre hånd' (de udførende professioner) og 'statens højre hånd' (strategisk legitimering af ekstern regulering – VISO);
- den klientorienterede koordinering af forskellige 'autonome' hjeneskadecentre i socialt regi (fase 3) over for det kommunale systems konkurrence- og standardtænkning (s78).

I praksis bygger denne opsamling i kapitel 4 på den historiserende feltkonstruktion, der efterfølgende præsenteres i kapitel 5. Men den fremstillingsmæssige pointe er, at de fire fortællinger faktisk synliggør de strukturelle ændringer, som den efterfølgende systematiske rekonstruktion af feltets opkomst og udvikling giver forudsætningerne for at forklare den sociale betydning af.

Den historiserende feltkonstruktion i kapitel 5 viser et sikkert greb om den anvendte feltanalytiske tilgang (s23-33 og spec. 82f). Det giver sig bl.a. udtryk i, at KD også formår løbende at inddrage empirien fra de fire fortællinger i historiseringen. Her præsenteres en systematisk historisering af det specifikke felt, hvor der først redegøres for feltets genese (dvs. opkomsten af et helt nyt relativt autonomt felt) og de 'interne' kampe om feltets 'nomos' (s97 – jf. kap.3), og bagefter redegøres for feltets nyere historie og de 'felteksterne' hierarkiseringskampe (efter planerne om Strukturreformen og de nye storkommuners 'generalisering af BUM-modellen' – s106). Grundtakstreformen (2002) var første skridt i denne *administrative standardisering* af de udførende professioners/faggruppers arbejde (s99-101; se hertil også omtalen af en tilsvarende analyse af omorganiseringen af Familieafdelingen i Roskilde kommune: *Hexis Nyhedsbrev*, nr. 30). Strukturreformen har indført 'et skarpt skel mellem dem, der rent faktisk *udfører* det praktiske rådgivnings- og udredningsarbejde og dem, der *bestiller* disse (eksternt definerede opgaver), hvilket er noget der vil betyde markante ændringer i arbejdsbetingelserne for de udførende professioner' (s106). Kommunerne afgør selv, om de vil benytte sig af VISO's ekspertise, og de er *ikke* forpligtet til at følge VISO's anbefalinger (s105).

På denne måde fremanalyserer KD 'repræsentanter for feltets modstridende positioner' som det centrale i konstruktionen af feltet. Analyserne, der bl.a. er baseret på en systematisk registrantanalyse af fagbladet "Fokus" (se bilag 4, s128-167), viser hvordan det klientorienterede behandlingsfaglige rationale bliver fortrængt/underlagt/domineret af et ressourcestyringsrationale (hensyn til kommunernes forvaltningsfaglige økonomistyring). Der er tale om et meget specialiseret arbejdsfelt. Men afhandlingens undersøgelser har ikke desto mindre et mere generelt sigte: at synliggøre hvordan "praksisformernes økonomi" – dvs. de forskellige interesseorienteringer eller rationaler i de forskellige måder at udføre arbejdet – er betinget af den måde, arbejdet organiseres og reguleres.

I kapitel 6 sammenfattes forholdet mellem de modstridende positioner i den aktuelle tilstand – dvs. efter strukturreformens omorganisering af feltets institutioner, der nu er underlagt den kommunale *regulering* af de forskellige service-ydelser (BUM-modellen). Det specifikke felts funktionsmåde er ændret radikalt. Specialinstitutionernes arbejde reduceres til at løse de "opgaver", som kommunerne "bestiller" (s115), og KD's observationer ved et møde, der var tænkt som et forsøg på at udvikle nye netværk til at koordinere de nye kommuners indsats for hjerneskadede (s108), giver grund til bekymring: 'det er stadig et åbent spørgsmål om kommunerne ser de hjerneskadede klienters særlige karakteristika, eller om de senhjerneskadede (igen) placeres på plejehjem rundt omkring i landet'(s116).

De metodologiske refleksioner i kapitel 7 er en udvidet og mere systematisk eksplicitering af de principper, der har struktureret det analysearbejde som afhandlingen er et produkt af. Nu kender læseren konteksten for de valg, der er truffet undervejs i arbejdet, og kan måske bedre vurdere relevansen af de forskellige teoretiske og metodiske overvejelser, der mere kortfattet er redegjort for undervejs i fremstillingen.

Med henvisning til afhandlingens problemfelt kan rekonstruktionen af, hvordan det er gået til at specialinstitutionerne er blevet omorganiseret som følge af Struktur-reformen, og at de nye storkommuner har generaliseret BUM-modellen, der gennem-sætter det forvaltningsfaglige rationale som feltets nye '*nomos*', fremhæves som et meget vellykket eksempel på den særlige feltanalytiske form for organisationsanalyse, der netop er karakteriseret ved at sætte fokus på "den sociale anvendelse af" ændringer i institutionsstrukturerne og ændringer i ledelsesorganisationen. Og med henvisning til inspirationen fra Bourdieu kan Annes nye strategi som leder med vægt på massiv dokumentation og Fokus-temanummeret om "dokumentation og evaluering" fremhæves som vellykkede analytiske eksempler på symbolsk vold. I begge tilfælde tilkendegiver de agerende, at de 'spiller med' i spillet med de nye management-principper – af hensyn til de hjerneskadede klienter.